

“Onun Kitabını Anlatıyorum”¹ :

Renato Rosaldo'nun *The Day of Shelly's Death: The Poetry and Ethnography of Grief* Adlı Kitabı Üzerine Bir Buluşma (26 Ağustos 2020)²

Okuduğunuz yazı, Folklor Sokağı Atölyesi çalışması olarak çevrimiçi gerçekleştirilen akademik bir buluşmanın metin haline getirilmiş deşifresidir. “Onun Kitabını Anlatıyorum: Renato Rosaldo'nun *The Day of Shelly's Death: The Poetry and Ethnography of Grief* Adlı Kitabı Üzerine Bir Buluşma” başlıklı etkinlik 26 Ağustos 2020 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Kapalı bir grup olarak sanal ortamda antropolog Renato Rosaldo'nun *The Day of Shelly's Death: The Poetry and Ethnography of Grief* (Shelly'nin Öldüğü Gün: Yasın Şiiri ve Etnografisi) adlı kitabı üzerine kendi aramızda yaptığımız tartışmaları sanal ortamdan kamusal alana taşımaya karar verdik. Bu buluşmayı Renato Rosaldo'nun da katılımıyla birlikte gerçekleştirdik. Bu aynı zamanda pandemi nedeniyle çevrim içi ortamda yeni bir akademik çalışma ortamının yaygınlaşmaya başladığı dönemdi. İnternet bağlantısının zayıflığı nedeniyle toplantı sırasında kopukluklar olmasına rağmen, biz tüm ortamı bu haliyle sunmayı uygun gördük. Bu görüşmenin olduğu gibi, tüm ara sohbetlerin ve duygusal tepkilerin de paylaşılarak aktarılmasını, böylece görüşmenin doğallığını okuyucuya yansıtmayı amaçladık. Konuşma sırasındaki tepkiler ile duyguların ifade edilişi gibi veri zenginliğinin ilerleyen zamanlarda başka tartışmalara yol açıp farklı düşünceleri ortaya çıkaracağına, deşifre metninin yeni okumalarla zenginleşeceğine inanıyoruz.

The article you are reading is a transcript of an academic meeting held online as a Folklor Street Workshop. The Event titled “Telling About His Book: A Gathering on Renato Rosaldo's *The Day of Shelly's Death: The Poetry and Ethnography of Grief*” was held on August 26, 2020. With this meeting, we brought the discussions we had among ourselves on this issue to the public sphere in the virtual environment. We held the meeting with the participation of Renato Rosaldo. This was also the time when a new academic work environment began to spread online because of the pandemic. Although there were disconnections during the meeting due to the weak internet connection, we decided to present the whole text as it is. As with this meeting, we aimed to share all the interim conversations and emotional reactions, thus reflecting the naturalness of the meeting to the reader. We believe that the richness of data such as reactions during the speech and the expressions of emotions will lead to other discussions in the future, revealing different thoughts, and the transcript will be enriched with new readings.

¹ *Folklor Sokağı Atölyesi çalışması olarak 26 Ağustos 2020 tarihinde sanal ortamda gerçekleştirilen bu toplantı Serpil Aygün Cengiz, Gülgün Şerefoğlu, Erdinç Kineşçi, Ceren Kaynak İskit, İlteriş Yıldırım, Mehtap Pamukcu Katrancı, Nilüfer Nurgül Özdemir, Serap Duman İnce, Ali Osman Aktaş ve Başak Acınan tarafından düzenlendi.*

² *Renato Rosaldo'nun katıldığı toplantı ile bu toplantının ardından grubun kendi içinde yaptığı bu değerlendirme toplantısının deşifresini Gülgün Şerefoğlu, İlteriş Yıldırım, Serap Duman İnce, Mehtap Pamukcu Katrancı, Başak Acınan, Şenel Vural, Can Çara, Nilüfer Nurgül Özdemir ve Seda Güzel yaptı. Gülgün Şerefoğlu Renato Rosaldo'nun konuşması sırasında çevirmenlik görevini üstlendi, ayrıca Çağrı Elverir'le birlikte Renato Rosaldo'nun toplantıya katıldığı bölümün Türkçe ve İngilizce deşifresini ve aynı zamanda çevirisini yaptı. Metnin son okuması Serpil Aygün Cengiz tarafından yapıldı.*

Serpil Aygün Cengiz: Merhabalar, bugün 26 Ağustos 2020. Ankara Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi [ANKUZE] sistemi ³ üzerinden bir araya geldik. (...) ⁴ Bugünkü buluşmamızın ana başlığı “Onun Kitabını Anlatıyorum” ⁵. Toplam on kişi, anlatıcı olarak karşınızdayız ve antropolog Renato Rosaldo’nun 2014’te yayımlanan bir kitabını elimizden geldiğince kendi yorumlarımızla birlikte anlatmaya çalışacağız. Kitap, “Shelly’nin Öldüğü Gün: Yasın Şiiri ve Etnografisi” [The Day of Shelly’s Death: The Poetry and Ethnography of Grief]. Bu kitap hakkında aslında biz kendi aramızda dört oturum düzenledik şimdiye kadar, yani dört kere buluşup kitabı konuştuk. Bugün beşinci kere bir araya geliyoruz. Bu kez sizlerle beraberiz. Önceki oturumların kolaylaştırıcısı Gülgün Şerefoğlu’ydu. (...) Sözü toplantının yöneticisi Gülgün’e bırakıyorum.

Gülgün Şerefoğlu: Çok teşekkürler, Hoca’m. Ben de öncelikle herkese hoş geldiniz demek istiyorum. Hoş geldiniz, iyi ki bugün hep birlikteyiz. (...) İlk konuşmacımız burada, bu oturumda, Erdinç Kineşçi Hoca’mız. (...)

Erdinç Kineşçi: (...) Renato Rosaldo antropolojisi üzerine, yani bir giriş niteliğinde bir makale oluşturmaya çalışmıştım yıllar önce. Rosaldo ilgi çekici bir antropolog olarak beni heyecanlandırmıştı en temelde; çünkü işte antropolojinin tarihsel olarak gelişim süreci çerçevesinde belirli noktalarda, belirli ne diyelim, bilimsel paradigmalara gelişimi çerçevesinde mevcut dünyasal koşulların değişimiyle beraber antropolojik perspektifler birtakım farklılaşmalar ciddi anlamda dönemsel olarak nitelendirebileceğimiz farklılıklar kendini gösteriyordu. Rosaldo meselesi bu noktada benim açımdan, yani ona ilgi duymam çerçevesinde belirli kırılmalara ve antropolojik yaklaşımlar ve antropoloji bilgi üretimi çerçevesinde bir dönüşüme işaret etmekteydi. İşte bu temel

³ Ankara Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Merkezi (ANKUZE) altyapısını kullanmamıza olanak sağlayan Dekan Yardımcısı Doç. Dr. Nevzat Özel’e teşekkür ediyoruz.

⁴ Folklor Sokağı Atölyesi çalışması olarak düzenlediğimiz bu toplantının deşifresinde parantez içinde üç nokta olan yerler, *Antropoloji ve Kültürel Bakış* dergisi sayfaları için yaptığımız kısaltmalar nedeniyle ana metinden çıkarttığımız kısımlardır. Toplantı deşifresinin tamamı *Ürün Yayınları’ndan Onun Kitabını Anlatıyorum: Renato Rosaldo The Day of Shelly’s Death: The Poetry and Ethnography of Grief (Shelly’nin Öldüğü Gün: Yasın Şiiri ve Etnografisi)* başlığıyla (Gülgün Şerefoğlu, Çağrı Elverir, Serpil Aygün Cengiz, Ceren Kaynak İskit, Nilüfer Nurgül Özdemir, Erdinç Kineşçi, Gamze Özçürümez Bilgili, Hande Çayır, Levent Küey, Serap Duman İnce, İlteriş Yıldırım, Mehtap Pamukcu Katrancı, Ali Osman Aktaş, Başak Acınan, Şenel Vural, Seda Güzel, Can Çara, Ayşe Kaygusuz Şimşek, Sibel Taş, Dilek İşler Hayırlı, Sümeyye Sakarya ve Ruh-san İskifoğlu’nun katkılarıyla) yayımlanan kitap içinde yer almaktadır (Ankara, 2021). Kitap, <http://sedatvevisornek.humanity.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/124/2022/01/Onun-Kitabini-Anlatiyorum.pdf> adresinden ücretsiz-şifresiz olarak indirilebilmektedir.

⁵ Bu buluşmalarımızın içeriği çeşitlendi ve üst başlığı “Folklor Sokağı Atölyesi Karahindiba Tohumları” oldu. Buluşmaların çoğunun video kaydına Youtube Kulaklı Orman Baykuşu kanalından ulaşılabilir.

düzye de pozitivist ve yorumsamacı paradigmanın ardından özetle antropolojide baskın 1960'lı yıllardaki yapısalcılık çerçevesinin ötesine giderek işte bu simgesel antropoloji ve temel olarak ötekilendirdiği yorumcu çerçeveden yola çıkarak ondan daha farklı bir boyutta yer alan 1980'li yıllarda özellikle kendini belli eden bir antropoloji söz konusuydu. Yani antropolojik düşünce tarihi çerçevesinde düşündüğümüzde ve bu tarihsel perspektifte Renato Rosaldo'nun yaklaşımları, eserleri belirli bir noktada bu yorumsamacı paradigmanın ötesinde postmodern tartışmaların kendine zemin bulduğu bir alan içerisinde filizlenmekte olduğunu gözlemlememiz mümkün. Tabii o dönem ortaya çıkan veya kökenler itibarıyla kendisini duyumsatan postmodern anlayışların günümüzdeki durumları elbette ilk ortaya çıktığı ve bir paradigma olarak kendini oluşturduğu sürecin ötesinde ve biraz daha ne diyelim modern olanın düşünümüllüğü çerçevesindeki bir postmodern antropolojiden bahsetmek istiyorum bu doğrultuda, yoksa pek çok farklı postmodernizm ve farklı tartışmalar var, ama Rosaldo'nun antropolojisinin oturduğu nokta bu düşünümüllük ve antropolojik düşünsel ve bilimsel bilgi üretim geleneğinin birikiminin ötesinde biraz daha güçlendirilmeye çalışılan eleştirel bir perspektif ve işte düşünümüllük doğrudan doğruya yani işte 1980'li yıllarda -Rosaldo'nun da zaten burada belirli katkıları söz konusu- yeniden şekillenen bir çerçeveyi ve biraz daha, ele alınan kültürü antropoloğun gittiği ziyaret ettiği alanlardaki o kültürü oluşturan halkların kısaca antropolojik çerçevede ele alınışı noktasındaki bir farklılaşmaya işaret ediyor kanımca onun yaklaşımı. O, antropolojideki yaklaşımı birazda daha bu düşünümüllük ve eleştirelilik çerçevesinde oluştururken bu noktada belirli konuları tabii ki açmamız mümkün. Bu düşünümüllükten ne anlamamız gerekiyor meselesi üzerinden, yani bir kere antropolojide şiir üzerine kurduğu daha doğrusu etnografi ve şiir üzerine kurmuş olduğu bağlantı ve daha öncesinde belki de belli bir noktada görmezden gelinen edebiyat-antropoloji, şiir-antropoloji meselesinde bir çentik bırakması noktasında önemli bir yaklaşıma sahip. Zaten bugün de arkadaşlarımız bu doğrultuda merakla beklediğimiz sunumlarını gerçekleştirecekler. Bu poetik yaklaşım ve etnografik yaklaşım meselesi üzerinde durması ve ikisi arasında bir bağlantının kurulması noktası önemli. Bir yolun olduğunun ve bunun gerekliliğinin üzerinde durması önemli ve tabii ki bu noktada şiir meselesi üzerinden duygular, duyumsama meselesini devreye sokmak, deneyimler meselesini ortaya sokmak önemli. Deneyim meselesi zaten doğrudan doğruya Rosaldo'nun kaybı üzerinden şekillenen bir noktayı belki de başlangıç noktası olarak kalmaması mümkün ve bunun ardından işte o notlar üzerine yaptıkları antropolojinin önemli etnografik kayıplarından birisi yanında yavaş yavaş bu deneyim meselesi ve ölüm -tabii ki ölüm meselesi-, kayıp meselesi, yas meselesi üzerinde durur. Bunun üzerinde ısrarla duran bir rotayı izlemesi bu noktada önem arz ediyor ve işte antropolojinin duyumsanan duyguları daha iyi ortaya koyması açısından konuyu ele alması noktasında bir önemli durak olduğunu düşünmemiz mümkün. Tabii ki bu duygular ve yası ele almak belirli bir noktada işte o... (...) Gözü dönmüş vahşiler meselesi gibi basmakalıp olarak düşünülebilecek ve belirliliği yerel kültürlere yaklaşımın ötesinde yeni bir bakış çerçevesi oluşturması bu noktada önem arz eden bir konu ve kültüre bakışında bu doğrultuda yani bir makro bakışın ötesinde bir mikro alanı kavramak ve o kavramak üzerinden şekillenen bir kültür tasvir etmek, onu anlamaya çalışmak belli bir noktada ve bu aslında beraberinde iktidar hegemonya ve otorite gibi kavramlar üzerinden doğrudan doğruya sorgulanması anlamına geliyor bir taraftan. Ancak o kültürleri anlamak ve o anlamak meselesini de işte birtakım temel duygular üzerinden, o öfke meselesi üzerinden, bu kelle avcılığı veya kafa avcılığını gerçekleştirmeleri üzerinden belirli noktalarda emik ve etik olarak düşünebilmek.

İşte savaşlarda çarpıcı bir örnek olarak işte savaşlarda pek çok kayıplar veriliyor. Aslında bu bize ilkel vesaire, vahşi bir eylem olarak görünmüyor. Ama işte böyle bir kelle avcılığı meselesi ciddi bir sorun teşkil edebiliyor. Bu noktada bu iktidar, hiyerarşi ve otorite gibi kavramlara doğrudan doğruya sorgular bir boyut ifade etmesi sebebiyle esasında hani biraz o düşünümsel olarak belki de postmodern antropoloji dediğimiz o 1980’li yıllarda kendi sınırlarını belirleyen veya sınırsızlığını belirleyen çerçevenin temel unsurlarını görmemiz mümkün. Bu noktada bu eleştirelilik ve antropolojinin şu ana kadar gözlem karşılığı mevzuları ortaya koymak bu noktada yerli kültürlerin tarih çerçevesinde belirli incelemelerde bulunmak yine o kültürün a’dan z’ye zaten antropolojinin de yapılma koşulu bir noktada belki de bu süreci ele alıp a’dan z’ye bunu çeşitli boyutlarıyla ele almak. Batı düşüncesinde onlar tarihsiz, hukuksuz toplumlar olarak görülüyor. Bunun tam aksi bir boyutu ifade ettiğinizde antropoloji içerisinde pek çok örnek görmemiz mümkün. Rosaldo da bunun bir örneğini teşkil ediyor; ama yapısalcı anlayıştan ve zaten Claude Lévi-Strauss’un yaptığı gibi, onun incelediği kültürlere uzaktan bakması, onları hissetmemesi noktasında da eleştiren çarpıcı yaklaşımları var. Temelde şimdilik bunları söyleyip daha sonra devam ederiz diye düşünüyorum. Çok teşekkürler.

Gülgün Şerefoğlu: Evet, Erdiñç Hoca’m, çok teşekkür ediyoruz. Şimdi Serpil Hoca’m la Erdiñç Hoca’m bu açılış niteliğindeki konuşmalarını yaptılar. (...) Şimdi ben tekrar sözü Serpil Hoca’m a bırakmak istiyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Erdiñç [Kineşçi] Hoca Renato Rosaldo’nun antropoloji anlayışına ilişkin bize bir çerçeve sundu. Ben de bu [hakkında konuştuğumuz] kitabın geneli üzerine bir çerçeve sunmak istiyorum size. Bu kitap Renato Rosaldo’nun kitabı biliyorsunuz, “Shelly’nin Öldüğü Gün: Yasın Şiiri ve Etnografisi” ismini taşıyor. Bir etnografi kitabı, fakat kitabın özelliği şu: Bu çalışma, etnografik çalışmalarda alışık olduğumuz şekilde sahada sadece öteki üzerine yapılmış bir çalışma değil. Araştırmacının bakışını, gözlemine aynı zamanda kendisi üzerine de döndürdüğü bir çalışma. Saha nerede bu kitapta, Filipinler’de. Kitap bu nedenle yani hem ötekine hem kendine dönük olmak üzere iki kutbu ama iç içe geçirmiş ve iki tarafı da çözümlenmek için diğerini kullandığı iki ucu var, dolayısıyla kitapta iki ana eksen var. Birincisi, kafa avcısı olan Filipinlerde yaşayan (ve bu kitabın yazıldığı 1980’li yıllarda, üç bin beş yüz kişilik bir etnik grup olan) İlongotların kafa avcılığındaki öldürme arzularının arka planında olan şey var, yani niye öldürüyorlar ve bunun yaşla ilişkisi konusu bir eksen bu kitapta. Diğer eksen de Rosaldo’nun trajik bir şekilde ölen eşi Shelly’nin ölümünün ardından Rosaldo’nun tuttuğu yas, özellikle de Rosaldo’nun yasındaki öfke boyutu. Kafa avcılığında ortaya çıkan öfke ile Rosaldo’nun eşinin ölümünden sonra antropoloğun kendi yasında ortaya çıkan öfke arasında Rosaldo’nun çok ustaca bu kitapta bir bağlantı kurduğunu görüyoruz. Bunlar, yani tamamen örtüşen iki yas durumu ya da öfke durumu değil, kendisi de öyle söylüyor; ama birbirini açan, birbirini anlamayı sağlayan iki farklı yastan doğan öfke durumu. Kitapta da bunu anlatıyor.

Bu kitap yani sadece bir etnografik çalışma değil, aynı zamanda otoetnografik bir çalışma. Shelly, yani Michelle [Zimbalist] Rosaldo, Rosaldo’nun eşi, Filipinlerde alan çalışması sırasında yerlilerden iki kişiyle yürürken ayağı kayıyor ve yirmi metre yükseklikten bir nehre düşerek ölüyor, çok beklenmedik ve çok trajik bir ölüm.

Shelly de kitabın yazarı gibi Renato Rosaldo gibi bir antropolog, çok da başarılı bir antropolog. Doktora tezi yine Filipinler'deki saha çalışmasına dayalı "İlongot Sözlü Geleneğinde Bağlam ve Metafor"⁷ adını taşıyor. Yani eşiyile beraber 1981 yılında bu trajik kazada ölmeden evvel de Filipinlerde uzun süreli bulunmuşlar. 1980 yılında Shelly'nin yayımlanan son kitabının ismi de "Bilgi ve Tutku: Toplumsal Yaşam ve Benliğe İlişkin İlongot Kavramları"⁸. Yani kitapta anlatılan saha, Filipinler ama özellikle de İlongotlar iki araştırmacının bildiği ve üzerlerine yazılar yazdıkları bir saha.

Her şeyden önce bu kitap yas üzerine bir etnografi kitabı, fakat şimdiye kadar gördüğümüz kitaplardan çok farklı gerçekten, yani diğer etnografi kitaplarından çok farklı ve daha kitap en başında bunu bize gösteriyor. Kitabın kapağını açtığınız zaman içinde ilk sayfası siyah bir sayfa. Tabii kitap dikdörtgen olduğu için bu sayfa da dikdörtgen siyah bir sayfa, ama bize hemen önemli bir ressam olan süprematist [Kazimir] Maleviç'in "Siyah Kare" adlı resmini hatırlatan bir sayfa. Maleviç'in ilk versiyonunu 1915'te yaptığı "Siyah Kare" resmi çok bilinen bir resimdir ve konusu şudur: Hiçbir şey. Kitabın isminde "Shelly'nin Öldüğü Gün: Yasın Şiiri ve Etnografisi" sözcüklerini görüyoruz. Dolayısıyla yas ve ölüm üzerine bir kitap olduğunu anlıyoruz. Dolayısıyla bu siyah dikdörtgen Maleviç'in "Siyah Kare"si gibi bize de oradan hiçliği çağırıyor. Tabii buradaki hiçlik ölümün hiçliği, konu yas ve ölüm olduğu için. Kitabın kendisi yüz kırk beş sayfa. Kitabı eline aldığınızda çok şaşırsınız, dediğim gibi sıradan bir etnografi kitabı değil; çünkü bu antropoloji kitabının içinde şiirler var. Üstelik bu şiirler kitabın nerdeyse üçte birini kapsıyor, hatta biraz daha fazlasını, hatta sayınca da elli sekiz tane şiir olduğunu görüyorsunuz. Kitabın içinde bunların dışında beş kroki ve on sekiz fotoğraf var. Elbette bir antropoloji kitabında kroki ve fotoğraf olması sıradan bir durum, her zaman karşılaştığımız bir şey; fakat bu kitapta krokiler ve fotoğraflar yalnızca saha hakkında bilgi vermek için değil, yazarın iç dünyasından sahaya bakış hakkında da bilgi vermek için kullanılmış, o nedenle sıradışı. Bu fotoğraflarda İlongotlar da var, yazarın kendi de var, eşi de var vesaire. Bu açıdan görsel otoetnografi çalışması olarak da bu kitabı tanımlayabiliriz. Kitap, giriş bölümünde şiirlerin yer aldığı bir listeye başlıyor, siyah dikdörtgenden sonra. Ardından Renato Rosaldo'nun "Teşekkür"ü var, sonra Jean Franco'nun "Önsöz"ü var.

Kitabın ilk bölümünde dediğim gibi bu elli sekiz şiiri görüyoruz, krokiler ve fotoğraflar var. Bu bölüm bir "Epilog"la, yani "Sonsöz"le bitiyor. Sonsözde "Şiir ve Etnografi Üzerine Notlar" başlıklı biraz uzunca bir yazı var. Bu bölüm tamamen bittikten sonra kitabın ikinci ve son bölümünde yine uzun bir yazı var, "Yas ve Bir Kafa Avcısının Öfkesi" başlıklı. Şimdi tekrar başa döneyim, kitapta yer alan elli sekiz şiir kendi içinde gruplandırılmış. Bu şiirler Ağustos 1981'den, 11 Ekim 1981'de Shelly'nin öldüğü güne kadar ve sonra Shelly'nin öldüğü günün ertesi günü 12 Ekim'e kadar olan dönemden izlenimleri anlatıyor. Sadece Rosaldo'nun kendi bakış açısından değil, Rosaldo'nun bir rezonans yakalayarak oradaki yerlilerin ya da bu ölüm nedeniyle karşılaştığı kişilerin bakışından da izlenimlerin yer aldığı şiirler, hatta bir fare de var bu izlenimler içerisinde, farenin gözü de var

⁷ Michelle Zimbalist Rosaldo, 1971, *Context and Metaphor in Ilongot Oral Tradition*. Cambridge, Harvard University Archives.

⁸ Michelle Zimbalist Rosaldo, 1980, *Knowledge and Passion: Ilongot Notions of Self and Social Life*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

yani ve bu şiirler Baguio'da, Kakidugen'de, Kiangan'da, Mungayang'da yaşananlar üzerine, Ağustos'tan Shelly'nin öldüğünün günün ertesi günü olan 12 Ekim 1981'e kadar olan dönemden, Roland Barthes'ın puctumu gibi bizi delip geçen noktaları anlatan şiirler. Rosaldo'nun bu kitapta yer alan ilk uzun yazısında Rosaldo antropoloji okurunun bir şiir okuru olmadığını varsayarak ve bunu söyleyerek neden bu kitapta şiirler olduğunu anlatıyor etnografi kitabında. Bu kitabın neden bir antropoesía kitabı olduğunu, bir antropoşiir manifestosu olduğunu bize anlatıyor. Rosaldo'nun bu şiirleri yazmasına sebep olan Shelly'nin Filipinler'deki biraz önce konuştuğumuz trajik ölümüdür. Rosaldo bunu bir "olay" olarak adlandırıyor ve "olay" derken de Alain Badiou'ye atıf yapıyor. Badiou'nün de kullandığı "olay" sözcüğü aslında özgürleşme siyasetinde yer alan bir sözcük, yani siyasetle ilgili ve büyük bir sözcük: Normal düzenden radikal bir kopuşun, durumu kesintiye uğratan bir kırılma anını anlatan bir sözcük ve büyük olay için kullandığı bir sözcük, Fransız devrimi gibi. Badiou'nün "olay" sözcüğünü alarak Rosaldo kendi kişisel dünyasında onun hayatında çok büyük bir kırılmaya sebep olan olayı anlatmak için özellikle kullanıyor. Bu "olay", bu kadar büyük bir olay. O kadar büyük bir travma, şok yaşamış ki -kendisi şair öncesinde de- olayın hemen arkasından olayla ilgili çok az şiir yazdığını söylüyor ve sonra şiir yazmayı da bırakıyor; fakat aradan yıllar geçtikçe bunun üzerine yazmak ve düşünmek istediğini söylüyor, istemiş; fakat o arada ikinci bir evlilik yapıyor ve eğer bu olay üzerine yeniden düşünür ve yoğunlaşırsa ikinci eşyle ilişkisine zarar verebileceğinden endişe ediyor; fakat yıllar geçtikten sonra kendisinde bu olay üzerine düşünmek için ve yazmak için cesaret de buluyor. Nitekim kitapta ikinci eşinin de -o da bir akademisyen, filolog- bu kitap için kendisini nasıl cesaretlendirdiğini anlatıyor. Rosaldo'nun kendi yaptığı şeyi, yani şiirleriyle yaşadığı olayı anlatmasını, edebiyattan, şiirden örnekler vererek de anlatıyor. En belirgin örnek Amerikalı siyahi bir şair olan Yusef Komunyakaa'nın 1988'de yayımlanan [Dien Cai Dau başlıklı] şiir kitabıdır. Bu neden çok benziyor Rosaldo'nun olayına? Çünkü bu şiir kitabı Vietnam savaşı üzerine. Komunyakaa kitabını 1988'de yayımlıyor, ama aslında 1970'lerin başında kendisi Vietnam savaşına katılmış ve o savaşta yaşadığı izlenimler, yaşadığı travmalar üzerine çok çok yıllar sonra bu şiir kitabını yazmış, bu yani şiirde yapılan bir şey; fakat Rosaldo aynısını kendi şiirinde yapıp kendi şiirlerinin de etnografi yazmak için kullandığını anlatıyor ve şiir kullanımı için şöyle diyor: "Şiir güçlü deneyimler ve algılar içinde yaşamama izin veriyor, bu duyguları anlaşılır canlı ve mevcut hale getirmemi sağlıyor. Antropoesía, yani antropoşiir etnografik duyarlılıkla betimlemenin merkezî olduğu bir şiirdir" diyor. Benim bundan anladığım, şairin antropoesíayı, yani antropoşiiri sahaya yönelik tanımlamalarını en anlaşılabilir, en vurucu, en açık biçimde ve en zor anlatılabilecek şeyleri anlatmak için kullandığı şeydir. Kitap Rosaldo'nun -biraz önce Erdinç Hoca da anlattı- klasik bir etnografi kitabı değil ve niye öyle olmadığını da anlattı. Rosaldo'nun klasik etnografiye yönelik iki temel eleştirisi var kitapta. Birincisi klasik etnografinin çalışma konusunun saflaştırılmasına ve yalınlaştırılmasına ilişkin, bu şekilde çok büyük bir problemi olduğunu söylüyor. İkincisi araştırmacının katılımlı gözlem ya da katılarak gözlem yapması klasik etnografinin en önemli özelliği, ama kendini gözlemlememesi, bu da bir problem. Bu iki eleştirisini Rosaldo kitapta anlatırken kendisini de eleştiriyor, bunları kendisinin de nasıl yaptığını anlatıyor. Örneğin; Filipinlere gittiklerinde eşyle birlikte sahada buldukları süre boyunca İlongotça öğreniyorlar, İlongotlarla çalışıyorlar, ama oranın belediye başkanının, polisinin, misyonerlerin, tüccarların kullandığı özellikle ticaretle kullanılan bir başka dili var ve işte o dili öğrenmek için karısı ile kendisi bir çaba harcamıyorlar. Kitapta kendisi diyor ki "Bu dili öğrenmemek tabii şuna sebep oldu, örneğin Amerikalı misyonerlerin Filipinler'deki etkisinin bu etnografik çalışmaya katamadık, bu dili bilmediğimiz için ve böylece alan konusunu alan

çalışmasını saflaştırmış olduk". "Bilimi yalınlaştırmış olduk," diyor. Yani böylece bu kültür üzerine etkili olanların etnografik çalışmada nasıl görüş alanından uzaklaştığını söylüyor bunu yapamadıkları için ve kitabın birinci bölümü de böylece tamamlanmış oluyor.

Kitabın ikinci bölümünün ana başlığı "Yas ve Bir Kafa Avcısının Öfkesi" ve bir alt başlığı var, o da "Duyguların Kültürel Gücü Üzerine". Rosaldo, bu bölümde antropoloji çalışmalarında duyguların da araştırılmasının çok önemli olduğunu söylüyor. Neden önemli duyguların araştırılması? Özellikle şundan dolayı önemli: Duyguları hesaba kattığımızda görüyoruz ki kültürel derinliğin her zaman kültürel detaylandırmayla eşit olması söz konusu değil, bunu da sorgulamış oluyoruz. Yani ne demek istiyoruz burada, örneğin yaşlı bir İlongota sahada neden kafa kestğini sorduğunuzda tek satırlık bir yanıt alırsınız hep ve şöyle söyler: "Kederden doğan öfkem beni diğer insanların kafasını kesmeye zorluyor", bu kadar. "Tek satırlık bir yanıt" diyor Rosaldo. Bu yanıtı hiçbir antropolog detaylandıramayabilir. İşte bu kültürel detaylandırma –"kültürel detaylandırma" diye çevirdim ben ama, Erdinç Hoca'm da ne der bilmiyorum, çok motomot bir çeviri oldu, ama kültürel detaylandırma derken, yani herhangi bir şey anlatırken diyelim sahada soruyorsunuz görüştüğünüz kişiye, size birçok şey, birçok şey, birçok şey anlatıyor ve siz de birçok birçok kelimeyle onu daha da duyduklarınızla detaylandırılıyorsunuz. Bu eşittir kültürel derinlik mi? "Değil" diyor Rosaldo, çünkü kendisi İlongotlarla, kafa avcılıyla yaptığı çalışmada onları tek satırla yani "Kederimden dolayı öfkem var, onun için kafa kesiyorum" dediği cümleyle, bu tek satırla anlattıkları şeyin derinliğini bu tek satırın karşılığının çok daha büyük olduğu ve o büyük şeyin, eşinin ölümünden sonra kendi yasındaki öfkeyi anlamasını sağladığını söylüyor. Kurbanın kafasını ayırma ve fırlatma eylemi onun, yani bir İlongotun acısını boşaltmasını ve yaşadığı acının öfkesini atmasını sağladığını biliyoruz. Fakat daha fazla sorgulama yani "Niye, niye, niye?", kafa avcılığını daha çok sorma yas ve kafa avcılığı arasındaki bağlantıyı, bunları daha çok ortaya çıkartabilecek bir şey değil Rosaldo'ya göre. O da zaten sorarak çıkartamamış. Rosaldo, "Kültürel çözümlemenin işi işte insanın ifadesini anlaşılabilir kılmaktır" diyor. Rosaldo "Ya anlarsınız ya da anlamazsınız" diyor. Kendisinin kafa avcılığı yas ve öfke arasındaki bağlantıyı uzun bir süre anlamadığını söylüyor. Sözcüklerle detaylandırmanın bu bağlantıyı anlayabileceğini ona düşündürdüğünü, ama konuyla ilgili makaleler ve kitaplar yazdığı halde bunun gerçekleşmediğini söylüyor. Bunun nedeni muhtemelen İlongotların bu basit konuşmasını gerçekten basit ve belirsiz, mantıksız bulması sahadayken ve kendi zihninde yasla kederi eşitlemiş olmuş olduğunu söylüyor ve şöyle bir cümlesi var, çok güzel: "Yaşam deneyimi henüz yıkıcı bir kayıpla gelebilecek öfkeyi hayal etme imkanını bana sağlamamıştı." Bu yıkıcı bir kayıp, elbette yıllar sonra 1981'de eşini Filipinler'deki şanssız, çok korkunç bir şekilde ölümüdür. 1970'lerde İlongotlar arasında kafa avcılığı yapanlar için bir söylenti yayılıyor "İdam mangaları kuruldu" diye. Marcos⁹ yönetimi sırasında yasaklanıyor sanıyorum, bunun üzerine artık hani kafa avcılığı yapamıyorlar ve o yıllarda çok süratli bir şekilde İlongotların Hıristiyanlığa geçtiğini görüyoruz, misyonerlerin faaliyetlerinin de etkisiyle tabii.

⁹ Ferdinand Emmanuel Edralin Marcos 1965-1986 arasında otoriter ve baskıcı bir yönetimle Filipinler devlet başkanlığını yapmıştır.

Rosaldo bunu o dönemde anlayamadığı için o dönemde şöyle yorumlanıyor: “Kederleriyle baş etmenin alternatif bir yolu olarak herhalde görmüş olmam,” yani bunu çok derinlikli anlayamıyor daha doğrusu. İlongotların o dönemde neden Hristiyanlığa daha hızlı geçtiklerini ve şöyle düşünüyor, Hristiyanlıkta işte ölenlerin cennete gitmesi, daha iyi bir dünyaya gittiği fikri, İlongotları ölümün tatsızlığıyla yüzleşmek zorunda kalmaktan kurtarmıştır onları. O nedenle “Herhalde böyle” diye düşünüyor. Rosaldo yas tutmayla ilgili sözcükleri saha çalışmasındayken kulaklarıyla duyduğunu ve öfkeyle ilgili söylediklerini de kaydettiğini söylüyor, hatta kitapta o dönemki defterlerinden cümleler var, yani duymuş ve bunları yazmış, ama sözcüklerin ağırlığını asla anlayamadığını söylüyor. Örneğin 1974’te eşiyile birlikte alan çalışmasındayken orada altı aylık bir bebeğini kaybeden İlongot bir babayla karşılaşıyorlar. Bu bebek babanın kaybettiği yedinci çocuk ve ilerleyen haftalarda adamın yası Rosaldo’nun tahmin edemediği bir şekilde bitiveriyor. Adam da o arada Hristiyan olmuştur. Şimdi Rosaldo o zaman, adamın ailedeki ölümlere engel olabileceğine inandığı için Hristiyan olduğunu söylüyor. O dönem çünkü, kafa avcılığı yasaklanmış ve kayıptan doğan acıyla baş edebilmek için bunu yaptığını söylüyor, Hristiyanlığı tercih ettiğini söylüyor. Ama işte 1981’de eşinin ölümüyle kendisi de yüzleştikten sonra Rosaldo ancak açıklamanın aslında başka türlü olduğunu anlıyor.

Rosaldo’nun aktardığı başka bir anekdot var, o da alan çalışması sırasında İlongotlar beş yıl önceki bir kafa avcılığı töreninin ses kaydını dinlemek istiyorlar eğlenmek için ve hep beraber eğlenerek dinlerlerken yakın bir zamanda kaybettikleri bir kabile üyesinin kafa avcılığıyla o törende, ritüelde nasıl övündüğünü duyuyorlar ve inanılmaz derecede öfkeleniyorlar. Neden öfkelenediklerini Rosaldo çok sonra anlıyor; çünkü kafa avcılığı yasaklanmıştır ve artık bunu yapamayacaklardır. Hristiyan olmaya başlamışlardır, ama oradaki bir kişinin dediği gibi kalplerinde İlongotlardır. Bu geçmişlerini unutmuyorlar ve aslında her yasa girdiklerinde, yani işte o zaman kafa kesiyorlar bir yasa girdiklerinde, değerli sevdikleri birini kaybettiklerinde kafa kesiyorlar; çünkü yas sırasında inanılmaz bir öfke duyuyorlar ve o öfkeyi dışarı atabilmek için ve rahatlayabilmek için kafa kesiyorlar. Ama Rosaldo eşiyile beraber sahada bu ses kaydıyla ilgili olaya tanık olduğunda da bunu anlayamıyor, sadece gözleri kan çanağı, öfkeden kıpkırmızı olan, kan çanağına dönen biri gerçekten Rosaldo’yu korkutuyor, ama dediğim gibi o İlongotun neden bu kadar öfkelenişini o sırada anlayamıyor. Onların liget ismini verdiği bu duyguyu anlayamıyor, Rosaldo yası sadece kederle ilişkilendirdiği için. Kitabın bu bölümde bir alt, küçük alt başlık var önemli, “Yastaki Öfkeyi Benim Nasıl Bulup Çıkardığım” diye. Burada bize İlongotların yas, keder ve kafa avcılığı hakkında söylediklerini anlamasının nasıl uzun yıllarını aldığını uzun uzun anlatıyor. Bunu ancak kendi kişisel deneyimiyle anlayabildiğini söylüyor, fakat kendisini bu çalışmaya dahil etmesini, yani otoetnografik bir çalışma boyutunu bu çalışmanın kazanması konusunda önce duraksadığını söylüyor; çünkü hem antropoloji disiplininin tabuları olduğu için hem de artan şekilde otobiyografik paragrafların birçok antropoloji kitabında yer alması ve dolayısıyla ötekini anlatmaya çalışırken antropologların kendi benliklerini daha başat biçimde anlatmaya çalışması söz konusu olduğu için bunu problem olarak görüyor. Tabii bunun ismi, yani burada karşımıza çıkan kavram “düşünümsellik.” Düşünümsellik, yani araştırmacının sadece gözlem yaparak, katılarak gözlemlerle değil, gözlemci olarak kendisini de gözlemlemesi ve kendisini de gözlemleyerek kendisini diğeriyle ilişkisi üzerine kendisinin oradaki varlığı ve yapıp ettikleri üzerine düşünmesi, sorgulaması onu da araştırmasına dahil etmesi demek.

Düşünümsellik, ötekinin görülmesine engel olacak kadar benin yine de öne çıkmasına sebep olabiliyor tabii bazı antropoloji çalışmalarında Rosaldo'ya göre. "İyi bir etnograf bilgili, duyarlı, dili iyi kullanan, yabancı bir kültürde kolayca hareket edebilen biridir" diyor Rosaldo. Fakat "Yine de sınırları vardır ve çözümlenmeleri asla tamamlanamamıştır" diyor. Bunu derken söylemek isteği yasta öfkeyi kendisinin uzun yıllar anlayamamış olması. Oysaki kitapta kendisi diyor ki, "Yasta öfke yas terapistlerinin çok iyi bildiği bir şey ve yas boyunca ortaya çıkması içinde uğraşılan bir duygu" diyor Rosaldo. Evet, gerçekten de öyle. Elisabeth Kübler-Ross 1969'da yayımlanan Ölüm ve Ölmek Üzerine başlıklı kitabında yasin beş aşamasını anlatıyor ve tabii bunlar standart değil, herkesin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sırayla yaşadığı aşamalar değil; ama yasin süreci ve doğası hakkında çok derinlikli bilgi veren, onu aydınlatan bir metin Elisabeth Kübler-Ross'un metni. O inkâr, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme diye beş aşamayı anlatırken öfkenin de ayrıca üzerinde duruyor ve bu kitap Batıda da kült bir kitap, çok iyi bilinen bir kitap, ama antropologların ölüm üzerine çalışırken konuya dahil ettiği bir duygu değil öfke uzun bir süre. Rosaldo'nun ima ettiği gibi duygular evrenseldir ve aslında -tabii bunu ben diyorum şu anda- genel olarak psikolojinin konusudur duygular. Fakat hangi duyguların ortaya çıkabileceği ve nasıl kendini gösterebileceği konusu, işte o, kültürel bir konudur ve ancak 1980'lerden sonra antropologların gündemine ağırlıklı olarak girmeye başlamıştır. İlongotlardaki kafa avcılığına sebep olan kederdeki öfke, şimdi ben diyorum bunu, Kemal Tahir'in Köyün Kamburu romanında Çorum'un bir köyünde Parpar Ahmet'in içine girmiş cinlerdir mesela. Kültürden kültüre öfkenin tanımlanması değişebiliyor, çünkü verilen ad da değişiyor. Örneğin kentte, doğum yaptıktan sonra kadında görülen depresyonun adı "postpartum depresyon"dur, ama köyde bu ruh halinin ismi "al basması"dır. Cinlere öfke duyan diğer köylülerin öfkesinin dışa vurumu olan kafa avcılığı ise Çorum'un köyünde Parpar Ahmet'in kafasının kesilmesi değil, ama dövülerek öldürülmesi olarak ortaya çıkıyor. İşte Rosaldo eşinin ölümünden sonra kafa avcılarının yaşadığı, yani bir yas yaşadktan sonra onları kafa kesmeye yönelten öfkeyi ancak kendi kişisel deneyiminden sonra anlıyor ve anladığında aslında duygunun aynı olduğunu, ama kültürel olarak nasıl büyük bir farklılık gösterdiğini bize anlatıyor ve Rosaldo Shelly'nin ölümünden on beş ay sonra işte böyle bir katarsis deneyiminin ardından İlongotlarda kafa avcılığının anlamı üzerine yazabilmeye başlamış kitapta dediğine göre ve diyor ki "O zaman ben kişisel deneyimimi analitik bir kategori olarak değerlendirmiş oldum" diyor. Evet, kişisel deneyim analitik bir kategoridir etnografide artık. Ama bu mu? Rosaldo'ya göre "Evet, bu, aslında daha da fazlası." Rosaldo bunu daha iyi anlatmak için tersinden örnekler vermek amacıyla antropolojide ölüm çalışmaları üzerine bir değerlendirme yapıyor bu bölümde ve ölüm çalışmalarında antropologların nasıl kişisel deneyimden kendilerini uzak tuttuğunu anlatıyor. Örneğin William Douglas'ın [1969'da yayımlanmış] Death in Murelaga: Funerary Ritual in a Spanish Basque Village [Murelaga'da Ölüm: Bir İspanyol Bask Köyünde Cenaze Ritüeli'nde] kitabında antropoloğun sadece ölüm ile ilgili ritüele nasıl odaklandığını, sadece ölene odaklandığını, geride kalanları nasıl göz ardı ettiğini söylüyor ve buna yani geride kalanların bu ölüm karşısında kalanların yaşadıklarının büyüklüğü ve derinliğini anlatmak için de Simone de Beauvoir'ın kitabını örnek veriyor. Türkçeye "Sessiz Bir Ölüm" adıyla çevrilen kitabı, İngilizceye "Çok Kolay Bir Ölüm" [A Very Easy Death] olarak çevrilmiş. Simone de Beauvoir bu kitapta yetmiş yedi yaşındaki annesinin küçük, önemsiz bir ev kazası geçirerek hastaneye kaldırılması ve orada kanser olduğunun anlaşılması ve neticede de annesinin ölümünü anlattığı bir kitap.

Bir yaşlı kadının ölümü, fakat kitabı okuduğunuzda Simone de Beauvoir dışarıdan “çok kolay bir ölüm” olarak görülen bu ölümün onda yarattığı duygular, gelgitler, bütün hayatıyla hesaplaşması ve daha da neler olduğunu anlatıyor. İşte bu tam da antropologların baktığı bir konu değil Rosaldo için. Başka bir örnek Peter Metcalf’ın [1979’da yayımlanan] *Celebration of Death: The Anthropology of Mortuary Ritual* [Ölüm Ritüelinin Antropolojisi: Ölüm Kutlaması] başlıklı çalışması. Burada da antropolog ölen kişinin en yakınındakilerin duygularının en yoğun olduğunu söylüyor. Oysa Rosaldo diyor ki “Başka birinin ölümü görünüşte ona en yakın olanlarda en derin duyguları uyandırabilir diye görünebilir; fakat ölen kişiye çok uzakta olan biri de bir rezonans yaşayabilir kayıplarla, kendi kayıplarıyla.” O da çok yoğun duygular yaşayabilir, “Neyse ki” diyor Rosaldo, “bu yoğun duyguların etnografisinin yapılabildiğini gösteren çalışmalar da var.” Fakat birçok ölüm antropolojisi çalışmasında ritüelle günlük yaşam arasındaki ilişkinin nasıl görmezden gelindiğini, ayrıca ritüelle yas sürecini antropologların birleştirmesinde bir önemli problem daha olduğunu söylüyor Rosaldo. Yas ölüm ritüelinin zamansal olarak çok daha ötesine yayılan, hani cenaze törenin daha da ötesine yayılan ve gündelik hayatın içinde uzun süreli ve çok boyutlu yayılan bir şey. Şimdi Türkiye’de de halkbilimde ölüm denilince kült kitap, en başta gelen kitap biliyorsunuz Sedat Veyis Örnek’in *Anadolu Folklorunda Ölüm*’üdür. Anadolu Folklorunda Ölüm kitabına bakarsanız eğer bu çalışma Rosaldo’nun Batılı antropologlar için listelediği bütün eksiklikleri barındıran bir çalışmadır, görebilirsiniz bunu. Yani bence eşdeyişle, demek istiyorum ki Türkiye’deki halkbilim ve antropoloji çalışmalarında da durum hiç de farklı değil.

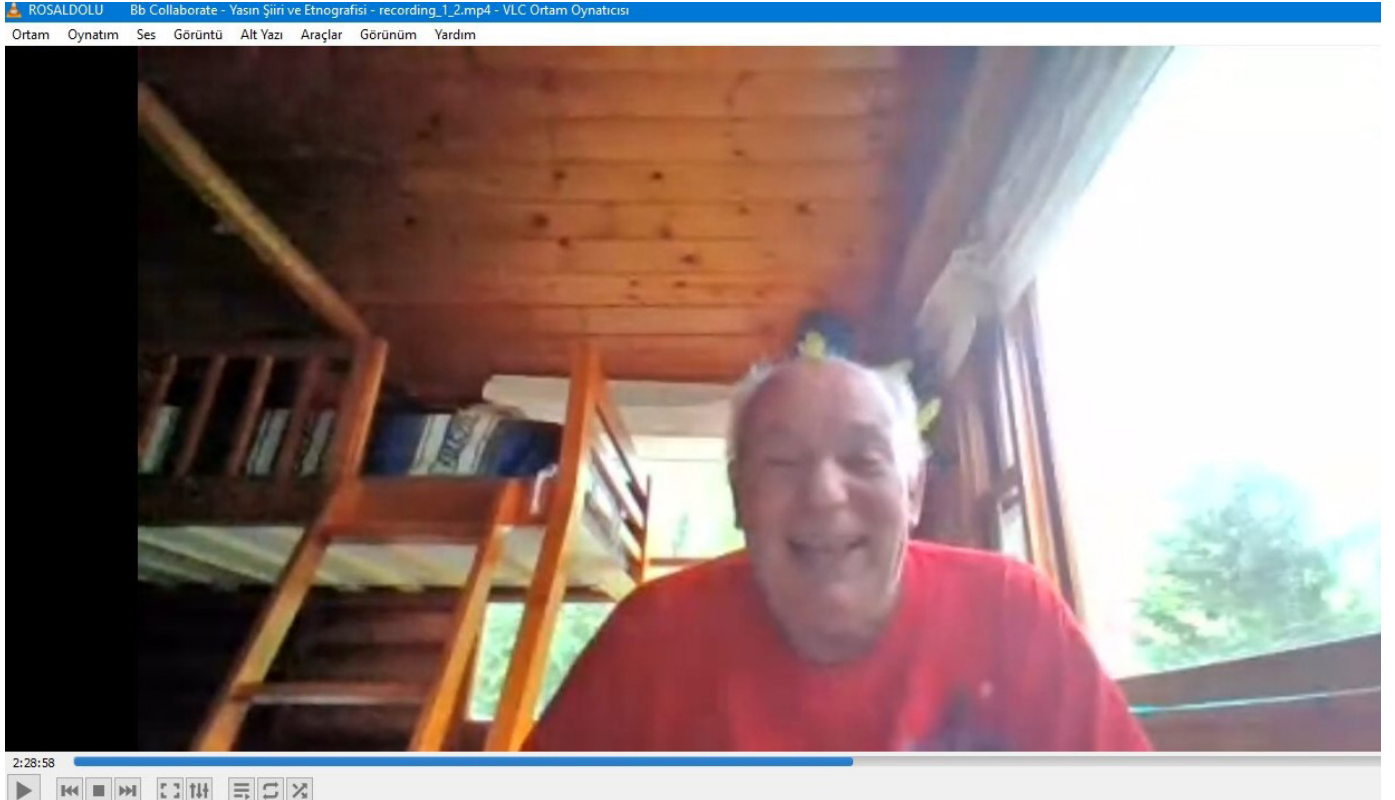
Şimdi sonuca geliyorum ve konuşmamı bitiriyorum. Rosaldo’nun bu alan çalışmasında ve analitik bir kategori olarak kendi kişisel deneyiminden çıkardığı dört yöntemsel sonuç var. Birincisi, kültürel derinliğin duyguları hesaba kattığınızda sözcüklerin ve açıklamaların çokluğuyla aynı şey olmadığı. Yani “[a]lan çalışmasında bir satır olarak aldığınız cevaplar o konunun, o mesele- nin yüzeysel olduğunu göstermez” diyor. İkincisi, ritüeller önemli, evet ama, ritüeller her zaman çok derin kültürel bilgeliği kapsar mı? Ritüel insanları bir araya getirir, birçok şeye sebep olur vesaire, ama gerçekten derin bir içgörü verir mi? Buna yönelik şüpheleri olduğunu söylüyor. Üçüncüsü, “Etnograf” diyor, “konumlandırılmış bir öznedir.” Ne demek konumlandırılmış özne? Yani bir etnograf belirli etnografik fenomenleri diğerlerinden kendi konumu, kendi geçmişi, bakışı vesaire her şey nedeniyle daha iyi kavrayabilir; fakat tam da konumlandırılmış olması ne - nedeniyle bazı şeyleri de hiç anlayamayabilir. Renato’nun İlongotların kederindeki öfkeyi hiç anlayamamış olması gibi. “Bunu her zaman göz önünde tutmak gerekiyor” diyor. Dördüncüsü de, sahada araştırılan özneler de konumlandırılmış öznelerdir; yani sadece araştırmacı değil, araştırmaya konu olan özneler de konumlandırılmıştır. Yani onların da tamam içgörüleridir, ama aynı zamanda körlükleri de vardır. Sonuç olarak Rosaldo antropologların ölüm hakkında sanki kendi duygularının kültürel gücü hakkında bilgi deneyimleri hiç yokmuş gibi yazmalarının çok önemli bir problem olduğunu söylüyor bu kitabında yastaki öfke duygusuna odaklanarak. Teşekkür ediyorum, sözü tekrar Gülgün’e bırakıyorum.

Gülgün Şerefoğlu: Çok teşekkür ederiz, Hoca'm. Gerçekten kitabı okumayanlar için de hem Erdinç Hoca'mızın hem sizin anlattıklarınız bir çerçeve oluşturdu. (...)

Serpil Aygün Cengiz: Merhaba Profesör Rosaldo, bizi duyabiliyor musunuz? ¹⁰

Renato Rosaldo: Şu anda sizi düzgün görebiliyorum. Sizi görüyorum ve duyuyorum. (Duyulamıyor) Alkışlıyorum. (Herkes alkışlar)

Serpil Aygün Cengiz: Hoş geldiniz, Sayın Rosaldo! Sizi görmekten onur duyuyoruz; şu anda gerçekten çok çok mutluyum.

Renato Rosaldo: Teşekkürler! (Duyulamıyor) Size bir e-posta daha gönderdim, ama cevap almadım. (Duyulamıyor.) O yüzden, e-postalar şu anda çalışmadığı için burada tekrar deneyeceğim.

Serpil Aygün Cengiz: Tamam.

Renato Rosaldo: Nasılsınız?

Serpil Aygün Cengiz: Çok teşekkür ederim, sağ olun. Siz, siz nasılsınız?

¹⁰ Toplantıya Renato Rosaldo'nun katıldığı bu bölümde genel olarak İngilizce konuşulmuştu. Toplantının bu kısmının İngilizce deşifresini metnin sonunda okuyabilirsiniz.

Renato Rosaldo: Çok iyiyim. Kanada'da ahşap bir kulübedeyim. Kulağa çılgınca geliyor (güler). Arkamdaki kulübeyi görebiliyorsunuz değil mi?

Serpil Aygün Cengiz: Evet. Sayın Rosaldo, katılımcılarımız için büyük bir sürpriz oldu şu anda. Müsaade ederseniz katılımcılarımıza Türkçe olarak birkaç şey söyleyeceğim.

Renato Rosaldo: Tabii, tabii, lütfen.

Serpil Aygün Cengiz: Arkadaşlar... Teşekkür ederim (Rosaldo'ya).

Arkadaşlar, Renato Rosaldo burada. Lütfen sorularınızı hazırlayın, sormak istediğiniz şeyler varsa. Yalnız, çevirmenliğimizi Gülgün yapacak. İsterseniz İngilizce sorabilirsiniz, ama Türkçe sormak istiyorsanız Gülgün'e acıyın, çok uzun olmasın. (Gülüşmeler)

Sayın Rosaldo, toplantımızın moderatörü Gülgün Şerefoğlu. Kendisi mükemmel bir çevirmen, mükemmel.

Renato Rosaldo: Mükemmel!

Serpil Aygün Cengiz: Evet.

Renato Rosaldo: Biraz utangaç (Güler)

Serpil Aygün Cengiz: Evet (güler). Utangaç değil, sanırım biraz rol yapıyor.

Renato Rosaldo: Utangaç ama (duyulamıyor), değil mi? (Güler)

Serpil Aygün Cengiz: Burada konuşulanları çevirecek, hem sizin için hem de bizim için, olur mu?

Renato Rosaldo: Harika.

Serpil Aygün Cengiz: Tamamdır, teşekkürler. Evet arkadaşlar, sorusu olan var mı? Yoksa ben başlayayım hemen diyorum ilk soruyla, izin verir misiniz?

Ceren Kaynak İskit: Hoca'm, siz sorun, ondan sonra ben de bir soru soracağım.

Serpil Aygün Cengiz: Tamam. Profesör Rosaldo, ilk soru benden geliyor. İlk soruyu ben soracağım.

Renato Rosaldo: Tamam.

Serpil Aygün Cengiz: Evet... Kitabınızda iyi etnologların tanımını yapıyorsunuz. Anladığım kadarıyla bir etnolog için düşünümsel olmak önem arz ediyor. Düşünümsellik kitabınızdaki önemli bir konu, "The Day..."

Renato Rosaldo: Evet.

Serpil Aygün Cengiz: ... evet, kitabınızda. Şimdi benim sorum şu; bir etnolog, eğitimi boyunca düşünümsel bakış açısını nasıl elde edebilir? (Sessizlik) Sorumu duyabildiniz mi? (Sessizlik) Ar - kadaşlar, düşünümsel, bir etnolog nasıl düşünümsel olabilir eğitimi boyunca diye sordum.

Renato Rosaldo: Ayy... Sorunuzu tekrar sorabilir misiniz?

Serpil Aygün Cengiz: Tabii, hımm... Bir etnolog, eğitimi boyunca düşünümsel bakış açısını nasıl elde edebilir? (Sessizlik) Evet...

Renato Rosaldo: Vaay... (Güler) Vaayy...

Serpil Aygün Cengiz: Geniş bir soru. (Güler)

Renato Rosaldo: Ah, sanırım şöyle bir şey var, bakın, bunu kendimi hikayenin içine koymak adına yapmıyorum. Kendimi, öznelerin ne söylemek zorunda olduklarına çok daha fazla açıklık getirmek için dahil ediyorum, çünkü muhatabınızı, konuştuğunuz kişiyi, betimleme çabasına girmek için yapılacak şey hariç, bir ilişkide ve dolayısıyla (duyulamıyor) oluyor, bu nedenle de diğer kişi gibi doğru şekilde görmenin (duyulamıyor) olduğunu düşünüyorum, çünkü kimin kiminle konuştuğunu gördüğünüzde, ne söylediklerinin, diğer kişinin ne söylediğinin çok daha net bir resmine ulaşıyorsunuz. Bunu yapmak için alınan eğitim kadar, burada yapılacak esas şey etnografya yapmaktır ama bunu kendinize uygulamaktır, değil mi? Ve şunu söylemektir, "Bu ilişkinin içerisinde ne söylemek zorunda kaldım?" Ne yaptınız da (duyulamıyor) ve benim durumumda ise ben, çok özel bir şey yakalamaya çalışıyordum. İnsanlar benimle empati kuruyordu, anlayışlıydılar ve söyledikleri gibi de davranıyorlardı. Bu, sorunuzu cevaplar mı?

Serpil Aygün Cengiz: Şimdi biraz, birkaç dakika bekleyebilirsiniz Gülgün bunları Türkçeye çevirecek.

Renato Rosaldo: Tamam.

Serpil Aygün Cengiz: Tamam, teşekkürler.

Renato Rosaldo: Evet, bekleyeceğim (güler). Rahatlama konusunda çok iyiyimdir.

Serpil Aygün Cengiz: Teşekkürler.

Gülgün Şerefoğlu: (Tercüme eder)

Serpil Aygün Cengiz: Tamam, teşekkürler.

Renato Rosaldo: Teşekkürler.

Serpil Aygün Cengiz: Başka biri var mı soru sormak isteyen? Başka soru sormak isteyen kimse var mı? Ceren?

Ceren Kaynak İskit: Evet, öncelikle hoş geldiniz, Sayın Rosaldo. Beni duyabiliyor musunuz?

Renato Rosaldo: Teşekkürler. Lütfen bana Renato deyin. Evet, duyabiliyorum.

Ceren Kaynak İskit: Ah, elbette (güler). Teşekkürler, çok teşekkür ederim.

Aslında size şiirlerinizle ilgili bir soru sormak istiyorum; çünkü şiirlerinizi okuduğumda, süreçle ilgili olarak yazdığınız her şeyi gözümde canlandırıyorum ve bu yüzden, çünkü eğitim geçmişimde ben sinematografi üzerine yüksek lisans yaptım ve sizin resimleriniz vesaire her şeyi bir araya getirdiğimde, size kitabınızdan film yapmayı teklif eden oldu mu?

Gülgün Şerefoğlu: Peki, önce soruyu çevirebilir miyim?

Renato Rosaldo: (Duyulamıyor)

Serpil Aygün Cengiz: Ama... Hımm... Renato, soruyu anlayabildiniz mi? Soruyu duyabildiniz mi?

Renato Rosaldo: Sonunu duyamadım. Kitabım hakkında bir şeyler söyledi... Birisi kitabımı mı ödünç almış, derste mi kullanmış, öyle bir şey mi? (Gülüştürmeler)

Ceren Kaynak İskit: Hayır (güler), hayır aslında... Eğitim geçmişim nedeniyle, sinematografi üzerine yüksek lisans yaptım ve...

Renato Rosaldo: Evet...

Ceren Kaynak İskit: ... resimlerinizi ve şiirlerinizi yan yana getirdiğimde, gözümde kolayca canlandırabiliyorum, şiirleri ve hikayeyi okuduğumda... Kitabınızla ilgili film çekmeyi teklif eden kimse oldu mu? Size sormak istediğim soru buydu.

Renato Rosaldo: Ooooo... oooo... (Güler). Teşekkür ederim. Muhteşem bir soru. The Day of the Shelly's Death'i film yapmak istediler mi, öyle mi? (Güler)

Kimse bana film yapma teklifinde bulunmadı ama The Day of the Shelly's Death kitabımdan sonra yazdığım, gençlik üzerine, on beş, on altı yaşlarında liseye giden bir grup gençle ilgili olan The Chasers adındaki kitabımdan bahsedeceğim. (Duyulamıyor) Liseye giden Meksika-Amerika karması ve (duyulamıyor) bir grup hakkında ve sonra birileri bir film çekmek istedi (duyulamıyor), film çekmeyi teklif etti. Bu kitap, daha yakın zamanda ortaya çıkan bir kitap, etnografik şiir (duyulamıyor) ve bir sinema filmi çekmeyi teklif ettiler, ama şu anda virüs yüzünden, COVID-19 yüzünden her şey durmuş durumda.

(Kısa bir süre için internet bağlantısında kesinti olur)

(Duyulamıyor) yani film, bildiğiniz gibi, film çekmek çok riskli. Filmi bitirecekler mi, paraları mı tükenecek? Bunları bilemezsiniz. Ancak en azından birileri dediğim gibi Duke Üniversitesi Yayınlarının (duyulamıyor) The Chasers adlı kitabın filmini çekmeyi teklif etti. [Kitabın] içinde fotoğraflar da vardı ve bu, teoride öyle yapmıyor olsam da, şiir ve etnografya birleşimi şeklindeki başka bir deneydi; çünkü bunun, orada olanı iletmeye yönelik daha iyi bir yol olduğunu düşündüm ve böylece (duyulamıyor) görebilirsiniz; burada yapmaya çalıştığım şey, şiirde ifade edilmesi için (duyulamıyor) çalışmaktı. Bu, sorunuzu yanıtlar mı?

Ceren Kaynak İskit: Teşekkürler.

Renato Rosaldo: Bu cevap sorunuzu yanıtlıyor mu?

Ceren Kaynak İskit: Çok teşekkürler, teşekkür ederim Renato.

Renato Rosaldo: Evet, (duyulamıyor) için teşekkür ederim.

Serpil Aygün Cengiz: Şimdi, biriniz Türkçeye çevirir misiniz lütfen?

Ceren Kaynak İskit: Gülgün, sen çevirmek ister misin? Pardon? (Renato'ya)

Renato Rosaldo: Çeviriyi bekleyeceğim, değil mi? (Güler)

Serpil Aygün Cengiz: Evet, lütfen, lütfen.

Ceren Kaynak İskit: Evet, lütfen.

Gülgün Şerefoğlu: (Tercüme eder)

Nilüfer Nurgül Özdemir: Ben de bir soru sormak isterim.

Serpil Aygün Cengiz: Renato, yeni bir soru geliyor! Orada mısınız?

Renato Rosaldo: Tamamdır, hazırım (güler). Hazır ve nazırım.

Nilüfer Nurgül Özdemir: Merhaba! Renato, merhaba, hoşgeldiniz!

Ben şunu sormak istiyorum: Aslında otoetnografi ve antropoesía ile ilgili diğer çalışmaları nasıl buluyor ve şu an antropoloji ve etnografiyi bu anlamada nasıl görüyor? Bu bizim için çok kıymetli ve çok çığır açıcı bir kitaptı, farklı bakmamızı sağlayan. Okurken de çok keyif aldık ama kendisi şu anki durumu nasıl görüyor bu çalışmalarda, bu alanda? Teşekkürler.

Gülgün Şerefoğlu: (Tercüme eder)

Renato Rosaldo: Bence (duyulamıyor) bu konu hakkında düşündüğümde temel olarak (duyulamıyor) örneğin nerede olduğu (duyulamıyor) Writing Culture adında, uzun zaman önce dahil olduğum bir kitap yayımladı ve Writing Culture'ın söylediği şey, etnografyanın yazılmasının, metodolojimizin bir parçası, araştırma araçlarımızın bir parçası, araçlarımızdan biri olarak düşünmemiz gerektiği ve bence kitap çıktığında, Writing Culture çıktığında, insanlar önce hissettiğinizi, ondan sonra kaleme aldığınızı söylemişti. Sorun bunu kaleme almak değildi, buradaki sorunlar veri toplamak için kullanmış olduğunuz araçlardı ve sonrasında yazmak, bir sağduyu meselesiydi ve bunu nasıl yaptığınız da aşikârdı ve bence o zamanki kanaatimiz, nasıl yazdığının aşikâr olmadığı yönündeydi. Bunu yazmak için daha iyi ve daha kötü yollar var. Sonrasında, bunları yazmak için metodolojik ve etnografik olarak nasıl ilerleyeceğimize dikkat etmemiz gerekiyor. Bu bağlamda, ben bunların hepsini biraz biraz açıklamaya çalışırken, başka bir insan grubu hakkında yazmayı içeren etnografik şiir bu projenin devamı hâline geldi. Bana göre, ben bunun şiirini yazmaya geçtiğim zaman bana en önemli gelen şeylerden biri, sorduğum sorunun değişmiş olmasıydı. Bu nedenle, daha geleneksel bir üslupla yazıyor olsaydım soracağım soru “Bu kişi ne tür bir İlongot? Bu kişi Filipinler kabilelerinin ne tür bir mensubu?” iken bunları şiir şeklinde yazmaya başladığımda (duyulamıyor) sorduğum soru “Bu kişi nasıl bir insan? Bu kişiyi arkadaşım olarak tanıtmak ister miydiniz? Ve eğer bunu istersem, “Nasıl bir insanla tanışacakları hakkında onlara ne söylerdim?” Böylece, İlongotlar hakkında bir şiir serisi yazdım ve bunlarda kendileri hakkında çok fazla etnografik çalışma yaptım ve sonra gördüm ki bu şiirlerde onlar hakkında söylediklerim değişmişti. Şöyle bir örnek vereyim: (duyulamıyor) konuşan iki kişinin evinde üç yıl yaşamıştım ve orada yaşadığım her gün dövüşüyorlardı. [Gördüğüm] en iyi dövüşçülerdi, daha önce bu iki kişi kadar çok ve iyi dövüşen kimseyi görmemiştim. (duyulamıyor) demedim, çünkü evlilik sistemleriyle ilgileniyordum (duyulamıyor) yerel bir evlilikti ve vesaire vesaire. “Bu kişiler ne tür insanlar?” diye sorduğumda ilk söylemeyi düşündüğüm şey “Her gün kavga ediyorlardı” oldu. Bir keresinde birbirlerinin kafalarına tencereyle vurdular (güler). Acayip bir kavgaydı ve “İlişkileri neye benziyordu? Ne tür insanlardı?” dediğimde söylemek istediğim ilk şey bu olmuştu. Bu bağlamda, (duyulamıyor) çok önemli buluyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Çok uzun bir cevap oldu. Gülgün, şimdi Türkçeye çevirebilir misin lütfen?

Gülgün Şerefoğlu: Tabii ki, çevireyim.

Renato Rosaldo: Çevirilerini beğeniyorum çünkü sanırım sen benden daha iyi anlattın.

Gülgün Şerefoğlu: Estağfurullah, ama sizin için elimden geleni yapmaya çalışacağım. Teşekkür ederim.

Renato Rosaldo: Tamamdır, teşekkür ederim.

Gülgün Şerefoğlu: (Tercüme eder) Sanırım özetleyebildim (güler). Teşekkürler (Renato'ya). Galiba size bir soru daha var.

Renato Rosaldo: Evet. Yeni bir soru mu?

Gülgün Şerefoğlu: Tamam...

Serpil Aygün Cengiz: Yoruldunuz mu? Yeni bir soruyla devam edebilir miyiz, Renato?

Renato Rosaldo: Tabii ki! Sorabilirsiniz.

Serpil Aygün Cengiz: Teşekkürler. Evet, sorusu olan var mı acaba? [Renato] “Cevaplayabilirim” diyor.

Ali Osman Aktaş: Ben bir tane soracaktım. Geliyor mu sesim, Gülgün Hanım?

Serpil Aygün Cengiz: Geliyor.

Gülgün Şerefoğlu: Evet, duyuyorum şu anda. Ben mikrofonumu kapatmıştım...

Ali Osman Aktaş: Merhaba Rosaldo Bey. Ben Türkçe sorayım, arkadaşım tercüme etsin. İlongotların [head]hunt[ers] olduğunu bildiğiniz halde onlarla ilk karşılaştığınızdaki duygusal tepkileriniz nasıl oldu ve nasıl hissettiniz kendinizi? Teşekkür ediyorum, iyi günler.

Renato Rosaldo: Muhteşem bir koloni geleneğinde güneş kasketi takan (duyulamıyor) kâşif olduğumu söylemek isterdim, ama öyle değildim (güler). Kafa avcısı olduklarını duymuştum ve korkmuştum. Sizler nasıl hissederdiniz (güler)? Bu insanların kafa avcısı olduklarını düşünüyorum, bu da benim bir hedef olmadığım anlamına mı geliyor[du]? Yani benim peşimden gelmeyecekler mi[ydi]? Ne ben ne de Michelle o dilde hiçbir şey bilmiyorduk. Başka bir dil biliyorduk, ama bunu konuşamıyorduk. İlongot dilim Türkçem kadar kötüydü (güler) ve bu durum utanç vericiydi; aynı Türkçeyi konuşamamanın utanç verici olması gibi, keşke konuşabilseydim. Yaptığımız şey şuydu; ben çok kaygılıydım, endişeliydim, korkmuştum. Evlerinde bulunmak da zordu, çünkü evlerinde yaşıyorduk ve etrafımızda konuşulanları anlayamıyorduk, tamam mı? “Hıımm, bunlardan çok iyi hedef olur” mu diyorlardı, ne diyorlardı, bilmiyorduk yani. Yaptığımız şey de şuydu; azar azar, sözcük sözcük (burnunu ve gözlerini işaret ederek) şeklinde, bir şekilde çalıştık, böyle böyle (yine burnunu göstererek ve İlongot dilinde “burun” sözcüğünü söyleyerek) sonra da onlar işaret ediyordu (kulaklarını ve gözlerini işaret ederek). Sonra “Lütfen bize bir hikaye anlatın” dedik, sonra bunu en iyi şekilde yazmaya çalıştık, böylece, bu süreç boyunca anlamaya başladığımız için giderek daha az korkmaya başladık. Onlarla konuşabiliyorduk ve hedefleri olmadığımızı fark ettik. Böyle bir şey olmayacaktı ama bu süreç, aşırı korku dolu, uzun ve zor bir süreçti. En başta çok fazla korku vardı. Bu korkunun bir kısmı, tahmin edebileceğiniz gibi, kafa avcısı olduklarını duyduğunuz insanların olduğu bir yere gitmekti. Sizin kafanızı veya başka birinin kafasını avlayıp avlamayacağını ve bu işi artık bırakmış olup olmadıklarını bilmiyorsunuz. Belki de sonuç olarak bunun kötü bir fikir olduğuna karar vermişlerdir, bilemezsiniz. Hiçbir şey anlayamadığınızda, sonrası sizin fantezilerinize ve korkularınıza kalmış. Sonra da zaten işler kontrolden çıkıyor; fakat kolay değildi. Sanırım sorunuzun kısa cevabı şu: Kolay değildi (güler).

Dinleyiciler: (Gülüşmeler)

Gülgün Şerefoğlu: Teşekkürler, çok sağ olun... Soru zaten Türkçeydi, hemen cevabı söylüyorum. (Tercüme eder)

Renato Rosaldo: Sağ olun, sağ olun. (Güler ve alkışlar)

Serpil Aygün Cengiz: Çevirmenimiz gerçekten muhteşem. Çok iyi çeviriyor gerçekten.

Renato Rosaldo: Bir şey söyleyeyim mi? Çevirmeni zevkle dinliyorum, söyledikleri benim söylediklerimden daha iyi (güler).

Dinleyiciler: (Gülüşmeler)

Gülgün Şerefoğlu: Şu anda sanırım arkadaşlarımızdan ve dinleyicilerden birkaç soru daha geliyor...

Renato Rosaldo: Tabii.

Gülgün Şerefoğlu: ... ama sizin için de uygun mudur, bilemiyorum; zamanınız var mıydı?

Renato Rosaldo: Evet, cevaplarım. Memnun olurum (güler).

Gülgün Şerefoğlu: A, tamam! Bir kontrol edeceğim sohbet panelinden yazanlar var. Hemen bakıyorum... Bakıyorum şimdi, belki böylece siz de birkaç saniye dinlenebilirsiniz (güler).

Renato Rosaldo: Tamam (Güler) (Uyuma taklidi yapar).

Gülgün Şerefoğlu: Şimdi. Sinematografi ve filmlerle ilgili bir soru daha var.

Renato Rosaldo: Tamamdır.

Gülgün Şerefoğlu: Arkadaşlarımızdan biri, saha çalışmanızda fotoğraf makinenizin yanında video kamera da kullanıp kullanmadığınızı ve eğer kullanmış olsaydınız, sonra bunu film yapsaydınız, film şeklinde düzenleyseydiniz adı ne olurdu diye soruyor. Belgesel mi olurdu yoksa etnografik film mi olurdu? Bunun adı, kategorisi ne olurdu?

Renato Rosaldo: Şimdi, cevabım şöyle; The Day of Shelly's Death için filme aldığım bir şey yok ve aslında kitabımda okuduğunuz gibi araştırmamın ilk günlerinde zar zor iki dakikamız oluyordu, bu yüzden de kitap, "iskele" olarak adlandırdığım bir şey oldu. Etnografya üzerine bir şey inşa etmek için yaptığınız, tanıştığınız ilk kişileri ele almaktır ve eminsinizdir, mesela, ben bu konuda yardımcı olacak şeyin rahip olduğuna eminim [ancak] rahibin etnografyasını yapmayacaktım, Ifugao halkının etnografyasını yapacaktım. Bu şekilde, benim Ifugaolarla tanışmama ve onların etnografyasını yapmama izin veren kişi olan rahip benim deneyimimdeydi, saha notlarımdaydı ve etnografyamdaydı fakat etnografyanın konusu o değildi.

Böylelikle, ilk başlarda, ilk günlerde fotoğraf bile çekmemeye karar vermiştik. Fikrimiz, çok daha rahat olana kadar beklemek yönündeydi. Hareketsiz obje fotoğrafları çekmeden önce, o zamanlar video ekipmanları çok hantal ve ağırdı ve sahada kullanımları çok zordu, o yüzden bunu sonra yapabiliriz. Keşke yapmış olsaydık ama insanların güvenini kazanmak zorundaydık ve neyin fotoğrafını çektiğimizi bilmemiz gerekiyordu. Lâkin az önce bahsettiğim ve altmış yıldan fazla zamandır tanıdığım lise arkadaşlarım hakkındaki kitap olan *The Chasers* için video kaydı yaptım. Benim birader videografikerlik yapıyor. Kendisi tüm görüşmelerin videolarını çekti, ama sonra onlarla görüşmeleri ben yapıyordum ve kardeşim videoyu yapıyordu, sonraki adımım da videoların deşifrelerini yapmaktı, yani, ben etnografik şiiri bunlardan oluşturdum, anlatabiliyor muyum? Bunlar, video kaydı alınan sözlü görüşmelerin deşifrelerine dayalıydı. Sonra, bu görüşmelerden bir film yapma işini soruşturduğumda, etnografik filmciler bunun kalitesinin yeterli olmadığını, yani ışıklandırmanın yeterli olmadığını, seslerin yeterli olmadığını söylediler. Yani, bu işin amatör filme benzeyeceğini söylediler. Ben bunu filme dönüştürüp dönüştüremeyeceğimizi tartıştığımızda ise, “İşte, şöyle yapmanız gerekiyor” demeye başladılar. Sonra bu işin nasıl yapılacağını, benim bildiğimden fazlası olduğunu fark edip zorlamadım. Fakat ben bu işi yapmayı düşünürken birileri çıkageldi ve bir kurmaca film çekmek istediklerini söyledi. Bu şekilde, bu film kurmaca filmi olacaktı; bu profesyonel filmcilerin başka bir fikri olduğu için etnografik film adını alamazdı. Fakat yaptığım kayıt altına alınmış görüşmeleri kullanarak bir etnografik film yapmış olmayı, sonra da bu [film yapımcıları ile] mesela [filmdeki] insanların büyüdükleri eve gidip orada onlarla görüşme yapmayı isterdim. Ne yapabileceğimle ilgili sağlam bir fikrim vardı ama elimden gelen bu olduğu için yapılacak en iyi şeyin, grup üyesi olan on bir kişinin her birini kitapta kendi ağzından konuşturmak olduğuna karar verdim. İşte bu çok zorlayıcıydı. Buradaki zorluk şuydu; görüşmelerini, sözlü olarak söylediklerini video kaydına alıyordum, sonra da bunları yazılı bir şeye dönüştürüyordum. Sonra elinizde olan yazılı metnin, temize çekilmiş ve konuşma dili haline getirilmiş standart bir görüşme gibi bir şey olacağını düşünüyorsunuz; sonra Dennis Tedlock’un ve bu işin nasıl yapılacağı hakkında çok kafa yormuş diğer kişilerin işlerini düşünüyorsunuz. Bu iş, etnolog olarak benim için büyük bir sınavdı. Katılımcılardan birisinin “Bu benim sesim değil”, “Ben öyle bir şey demedim”, “Ben bunu o şekilde söylemedim” diyebileceklerinden, “Yanlış anlamışsın” diyebileceklerinden korktuğum için çok endişeliydim. Sonra neyse ki doğru anladığımı, kitabı çok beğendiklerini ve kitapla gurur duyduklarını söylediler. Fakat bu işi yapmak için etnografya yaparken oluşturduğum tüm becerilerimi, sözcükleri doğru şekilde yorumlamak için şiir yazarken oluşturduğum becerilerin hepsini kullandım gibi geldi; çünkü benim için bu iş, insanların konuşmaları, ifadeleri bakımından isabetli olmama, doğru olmama yönelik bir testti. Sonra bu işin, bir etnolog ve şair için en büyük test olduğu hissiyatına haiz oldum.

Gülgün Şerefoğlu: Teşekkürler, çok teşekkür ederiz.

Renato Rosaldo: Teşekkürler. Şimdi söz sende, arkama yaslanabilirim, değil mi?

Gülgün Şerefoğlu: Evet, sizin için yine kısa bir ara (Güler)

Renato Rosaldo: Teşekkürler (Güler)

Gülgün Şerefoğlu: (Tercüme eder)

Serpil Aygün Cengiz: Renato, duygular ve antropoloji hakkında bazı sorular var.

Renato Rosaldo: Tabii.

Serpil Aygün Cengiz: Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizin için antropolojide duyguların yeri nedir? Ayrıca, kendi sorumu da ekleyebilir miyim? (Güler)

Renato Rosaldo: Tabii, lütfen...

Serpil Aygün Cengiz: Buradaki herkes, dinleyicilerin birçoğu, öğrenci veya akademisyen olarak halkbilim bölümlerinden. Sizden samimiyetle anlatmanızı istiyorum, folklor çalışmaları ile antropoloji arasında bir fark görüyor musunuz?

Renato Rosaldo: A, güzel soru! (Güler) Bence... Antropologlardan ayırt edemeyeceğim birçok halkbilimci tanıyorum; bizim yaptığımızın aynısını yapıyorlar. Bu nedenle, büyük bir fark gördüklerimden birisi, Texas, Austin'den tanıdığınız Américo Paredes'tir. Kendisi bir halkbilimcidir ve etnologların yaptıklarına yönelik bir eleştiride bulunmuştu. Söylediği de şuydu, bana göre çok ikna edici olan birçok örnek vermiş ve haklı olarak etnologların yaptıkları şeyin, toplumda dolaşan bir hikayeden ibaret olan folklorun bir kısmını aldıklarını söylemiştir. Bu doğru olabilir de, olmayabilir de; ama doğru olan şu ki gerçekten dolaşıyor, yani hikaye anlatılıyor ve bu olay antropolojide eski bir şey değil. Bunları söylediği doğru, bu kelimeleri söylediği ama söyledikleri doğru muydu, değil miydi, bilmiyorum; bu ayrı bir soru, değil mi? Etnologların yapacağı işin, bir topluma girmek ve o topluma ait folklordan, sanki birilerinin gerçekten yaşadığı bir şeymiş gibi bahsetmek ve bunun amacının aslında, iyi bir hikaye anlatmak olduğunu söylüyordu. Ama sonra bunu yapmadılar, dikkatli dinleyiciler bunun doğru olup olmadığını düşündüler, muhtemelen doğru olmadığını düşündüler, değil mi? Mikropların nasıl olduğu hakkında, hastalığa neyin sebep olduğu konusunda hikayeler anlatırlardı, mikroplar böyle görünür, diğeri de şöyle falan. Sonra tüm hikaye gelir ve Teksas'ta hikayesiyle birlikte anlatılır, [sonra da] Güney Teksas Vadisi'nin güneyi boyunca anlatırlar. Bu halkbilimin biraz (duyulamıyor), birinin başına dün gelenler değil, onun hastalık ve mikropla ilgili gerçekten inandığı şey değil; bu, onların anlattığı hikaye ve bu şekilde çalışılması gerekiyor. Siz de hikayenin biçimi konusunda endişeleniyorsunuz, düşünüyorsunuz vesaire. Bu durumda, halkbilimin size "Dur, dün başına gelenleri veya bir hafta önce ne düşündüğünü veya bugün ne düşündüğünü söylemeye çalışmıyor. Seni eğlendirecek, hoşuna gidecek, seni memnun edecek bir hikaye anlatmaya çalışıyor" deme iznini vermesi, etnografya ile halkbilimin çok verimli bir şekilde kesiştiği muhteşem bir yer gibi görünüyordu. Bu nedenle, bunun [bu insanların] hastalık teorilerine ilişkin mutlak doğru olduğunu düşünmek, bir çeşit kategori hatasıdır ve bu [zaten] mutlak doğru değildir. Bu hikaye, eğlenceli bir hikaye ve diğer benzer hikayelerle birlikte çalışılması ve karşılaştırılabileceği diğer hikayelerle karşılaştırılması gerekir, eksiksiz bir etnografya olarak düşünülmesi değil. Umarım bu [cevap] iyi olmuştur. Burada Paredes'in belli bir makalesine atıf yapıyorum, tamam mı?

Duyguyla ilgili bir şey vardı, duygulara hâlâ inanıyor muyum, değil mi? (Güler)

Serpil Aygün Cengiz: Hayır, duyguların antropoloji çalışmalarındaki yeri... (Güler)

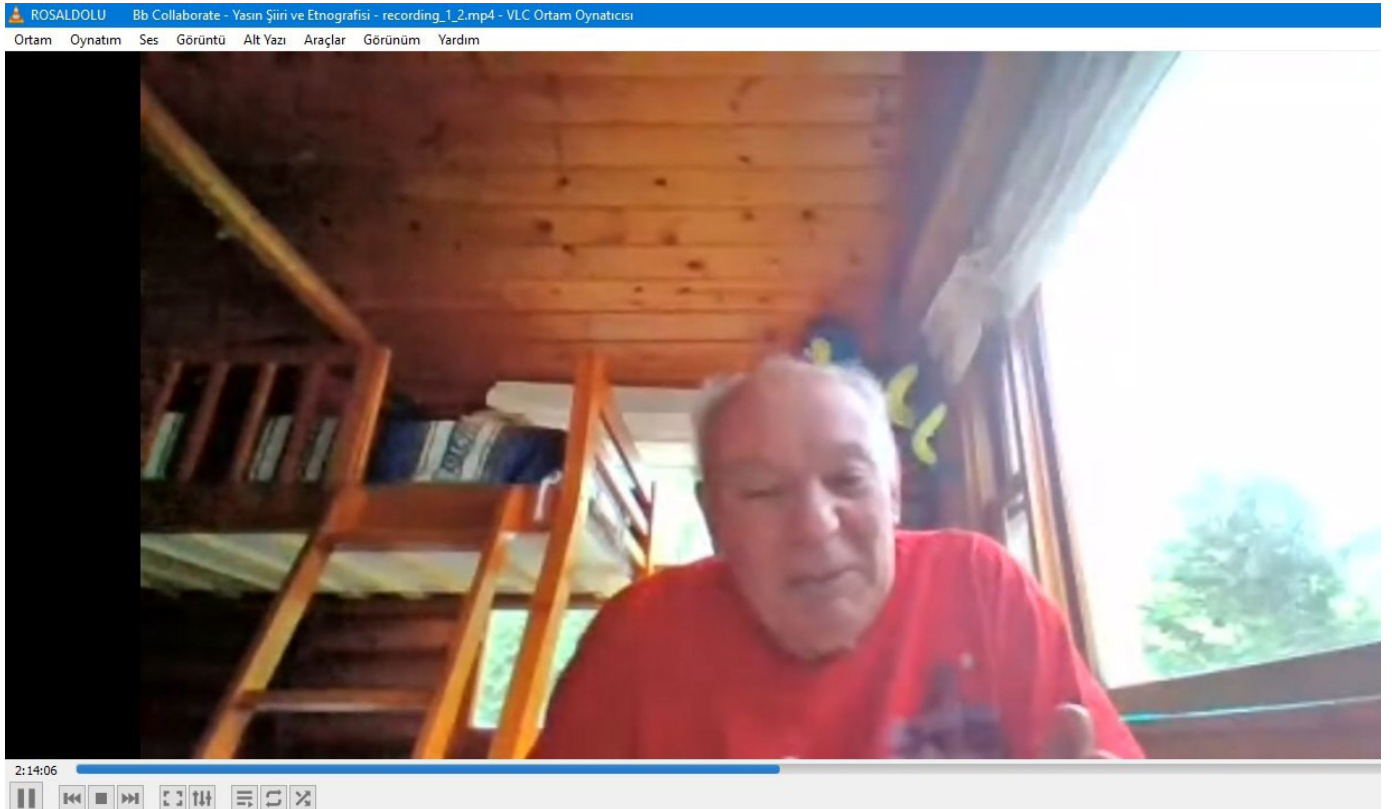
Renato Rosaldo: (Gülerek) Evet... Uzun zaman önce söylediğim şeye hâlâ inanıyorum; ne yazık ki, çok kötü bir şekilde, bir etnolog, [geçmişte] gerçeğin güçlü duygular tarafından değişime uğratılmamış sade bir versiyonunu elde etmek için duyguları ortadan kaldırmak durumundaydı ve bu durum hâlâ geçerli. Etnografik çalışma içinde fark edilen güçlü duyguların, hissiyatın, öznenin ağladığının, çok duygulanmış olduğunun, öfkeli olduğunun, kayıtsız kaldığının veya daha derin bir duygu içinde olduğunun bu çalışmaya dahil edilmesinin hâlen hayati bir önemi var diye düşünüyorum. Ancak duyguların sahip olduğu bu güç, öznenin söylediklerinin ayrılmaz bir parçasıdır, değil mi? Bu nedenle, bunların [çalışmanın] dışında bırakılmaması gereken şeyler olduğuna inanıyorum. Size tam da bu konuda verdiğim, yazılı olarak verdiğim, belirli bir örnek aklıma geliyor. Bu örnekte, insanların pazarlık yapma konusundaki sosyal bir durum karşısında ne denli çekingen bir hâlâ geldiğinden ancak aynı durumun baş ağıtçılar ile konuşurken pek de böyle olmadığından [bahsetmiştim]. Anladım ki, birilerinin onlarla bir ilişkisi olduğu sürece, baş ağıtçılar, tamamen yabancı birisi ile pazarlık etmiyorlardı. Bu kişilerle [baş ağıtçıların] bir ilişkisi vardı; şu soruyu soruyorlardı, “Nasılsınız?” ve gerçekten de bunu kastediyorlardı. Evet, güzel bir soru, “Nasılsınız?” ama insanlar bunun karşılığında tam olarak nasıl olduklarını söylemiyorlar; bu konuda çekingen davranmıyorlar, bunu söylemeye can atıyorlar, nasıl hissettiklerini, nasıl olduklarını gayet iyi biliyorlar ve bu basit soruya cevap vermek istemiyorlarsa şöyle diyorlar, “Ah, söyleyecek hiçbir şeyim yok, sana anlatamam.” “Bu, başıma gelen en kötü şey, bir ay sonra gel, sana anlatayım.” (güler). Buna rağmen bunlar, insanlar, konuşmaya istekli olacaklar. Konuşurken ağlıyor olsalar bile bu konuda kaygı duymalarına gerek yok, bu onları mahvetmez, gözyaşları şimdiye dek kimseyi öldürmemiştir. Bu nedenle de, bu gerçekte var olan güçlü duygular, içlerini parçalayan hisler her ne ise bunlara ve bunları konuşmaya hazır olmaları gerekir. Bu nedenle, kişinin söylediği şeylerin duygusal tonunu ortaya koymanın ve bunu betimlemelerimizde kullanmanın, kendimiz için, yaptığımız işin gerçekten zorunlu bir parçası olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda, bunu yapmaya her zamankinden daha fazla mecburuz, öyle değil mi? COVID ile ilgili olup bitenleri biliyorsunuz. İnsanlar kış mevsiminde günlerini nasıl geçirmek isterler? Güneyliler [kışı] çok kötü geçirdiler biliyorsunuz ki. İki yaşındaki bir çocuğa bakmaya çalışıyorlar tüm gün, başkaları onlara yardım edemiyor ve bu çok bunaltıcı bir yük haline geliyor. Diğer insanlar yaşı daha büyük olan çocuklara bakmaya çalışıyor veya belki bakmaları gereken bir çocukları yok ve çok daha farklı bir deneyim yaşıyorlar. Yine de bunları kaydetmeliyiz ve bu insanların karantinada yaşadıkları bu hayatın kalitesini eski hâline getirmeliyiz. Tüm bunlarla beraber, karantinadayken fark ettim ki birdenbire gözyaşlarına boğuluyorum ve “Ne oluyor? Kimin için ağlıyorum?” diye [kendime] soruyorum. Elbette ki kendim için değil; keder bu. Ağlıyorum, çünkü birçok insan ölüyor, çünkü birçok insan hasta ve ben hasta olmadığımı, iyi olduğumu bilsem dahi etrafımdaki tüm bu insanlar için ağlıyorum ve çok öfkeleniyorum. Bunun tamamen keder olduğunu biliyorum, artık ne olduğunun farkındayım. Bu nedenle, [duyguları çalışmalara dahil etme işinin] yapmak zorunda olduğumuz şeylerin bir parçası olduğunu düşünüyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Teşekkürler...

Gülgün Şerefoğlu: Teşekkürler (Tercüme eder).

Serpil Aygün Cengiz: Arkadaşlarımızdan biri başka bir soru soruyor size. Soru şu: “Kırk yıl sonra, bugün, Filipinler’deki alan çalışmanızı tekrar yapma imkânınız olsaydı, o dönemde yaptığınız çalışmada eksiklik olarak gördüğünüz şey ne olurdu? Elbette o zamanda bulunmuyor olmanız dışında.”

Renato Rosaldo: Harika bir soru, eğer geri dönebilseydim... Ah, geriye dönmek çok zor olurdu bence. Sebebi ise şu, artık o zamanki kadar genç değilim ve o zaman [yaptıklarımız] çok yorucuydu, yani, sırtımızda çantalarla yağmur ormanlarındaki patikalar boyunca yürüyorduk, alışkın olmadığım yiyecekler yiyordum, hastalanıyordum; bunları [tekrar] yapabileceğimi düşünmüyorum. Yine de, yapacak olsaydım, alan çalışmasını yürütmek için önceki kadar zorlayıcı olmayan bir yöntem bulurdum. Yiyecek bir şeyler bulmak veya ne bileyim, başka şeyler yapmak için farklı yollar bulabilmeyi umardım çünkü orada [İlongotlar] ne yiyorsa ben de onu yiyordum. Bence kilomda değişiklik yapmama gerek kalmazdı (güler) ve oranın erkekleri ile ava gidemezdim, zannetmiyorum, çok zorlayıcı bir şey. Gitmeden önce yapacağım şey şu olurdu diye düşünüyorum, kasetlerle çalışırdım ve dili öğrenmeye başlamak için çaba sarf ederdim, dil becerilerimi becerilerimi geliştirdim ve belki de, kim bilir, bu konuda daha iyi olabilirdim.

Sanırım yapacağım şey, lisede Latince öğrenirken yaptığım şeyin aynısı olurdu. Sezar’ın, hani şu ciddi birer askeri sömürü olan savaşları var ya, Galya Savaşları, bunlarla ilgili bir şeyler okuduğumuz her gün kasetleri dinleyip transkripsiyon yapardım ve sonra bunları tercüme ederdim. [Bunun gibi] bir metin parçasını alırdım, transkripsiyonunu yapardık ve yazardık, sonra bunu tekrar İlongot dilinde yazardım ve sonra da bu metni aynı akşam veya ertesi gün tercüme ederdim.

Bunu uzun bir süre her gün yapardım, böylece dil için özel bir hazırlık yapmış olurdu. Sağlığıma dikkat etmek için çok çaba sarf etmeye çalışırdım; sağlık konusu, alacağım en büyük risk olurdu. Ayrıca, yapmak istediğim şeylerden biri de (duyulamıyor) İlongot olmayanlarla, misyonerlerle, polis ve ovalılarla, belediye başkanlarıyla ve oraya gelen resmi görevlilerle olan ilişkileri araştırmak olurdu. O bölgeye yerleşen kişilerle daha fazla çalışmam gerekirdi; bu nedenle de İlongotların etnografisini yaparken, farkında olmadan, birbirine düzgün bir biçimde bağlanmış bir kabileye ait bir kurgu yaratıyordum, yaratmaya çalışıyordum bence, değil mi? İnsanların tümü aynı dili konuştuğunda, hepsi birbiriyle etkileşim içinde olduğunda onları [birbirine bağlayan] daha çok şey oluyor, ancak yerleşimciler, ovalılar ve diğer insanlar açısından bunun daha zayıf, daha iç içe geçmiş bir durum olduğunu ve bu boşluğu doldurmak için çok daha fazla çaba sarf etmeleri gerekiyordu. Geçmişte uygulamalı olarak çalışmamış olmamın nedenlerinden biri, İlongotlarla çok yoğun bir şekilde çalıştığım için Ilocano, Ifugao ve o çevrede konuşulan diğer dillerle ilgilenmemiş olmamdı. Oysaki tercümanlar aracılığıyla çalışabilirdim, bakın burada ne kadar iyi oluyor; bu engelleri aşmak için çok daha fazla çaba sarf etmediğim için üzülüyorum, [oraya tekrar gitseydim] bunu yapmak isterdim. Sanırım, yapacağım şey (duyulamıyor) içinde değişikliğe sebep olacak kaynakları ortaya koymak olurdu, onların iç dünyalarını. Yani, başka çeşitli güçlüklerle [bu insanların] arasındaki bağlantıları [ortaya koyardım]; yani, hidroelektrik projelerinden, yakınlarındaki altın madeninden ve bunun gibi çeşitli şeylerden nasıl etkilendiklerini.

Gülgün Şerefoğlu: (Tercüme eder) Sanırım özetledim, değil mi? Umarım hiçbir şey atlamıyorumdur.

Renato Rosaldo: (Güler)

Serpil Aygün Cengiz: Hayır, gerçekten atlamıyor, harika bir biçimde tercüme etti. Şimdi, sanıyorum ki, en son sorudayız.

Renato Rosaldo: Son soru mu? Harika bir zamanlama! Bir başka soru daha sorulursa havasızlıktan boğulacağım (güler). Harika, haydi bakalım sorun.

Serpil Aygün Cengiz: Evet İlateriş, sorunu sorabilir misin?

İlateriş Yıldırım: Evet, Hoca'm. Merhaba, Renato Hoca'm, hoşgeldiniz, bizimle birlikte olduğunuz için teşekkür ederiz.

Renato Rosaldo: Merhaba! Teşekkür ederim.

İlateriş Yıldırım: Türkçe soracağım ama... Taru adlı bir karakter var kitabınızda, ben onun hakkında bir soru soracağım. Bunun, yani bu şiiri yazarken Renato...

Gülgün Şerefoğlu: Özür dilerim, hangi karakterdi İlateriş'ciğim?

İleriş Yıldırım: Taru, Trabzon'un T'si ile... Bitkilerle herhalde bununla bir çalışma yapmış ya da zaten onun ağzından bunu dile getiriyor. Diyor ki onun ağzından, Taru'nun ağzından "Renato bana bir bitkiyi sordu. Ben bitkiler hakkında her şeyi bilirim, nerede yetiştiklerini bilirim, kullanım alanlarını bilirim. Annem öğretti bana böyle şeyleri" diyor. Sonra "Diğerlerini sormadı, diğerlerinin adlarının ne olduğunu bilmiyor galiba" diyor. Bunu, aradan Yirmi sekiz yıl geçti ve ondan sonra yazdı ya, şiirleri, bu aradan geçen süreçte ekoloji ya da, ne bileyim, botanik üzerine farklı kazanımları oldu da ondan sonra mı böyle yazdı yoksa ilk başta Taru'nun bitkiler hakkında çok bilge olduğunu biliyor muydu? Bunu soracaktım ben. Yani ilk başta Taru'nun böyle bilge olduğunu biliyor, onu yansıtmak, onun ruh hâline bürünmek için mi böyle yazdı yoksa diğer türlü, aradan geçen zaman içerisinde bitkiler alanında daha farklı okumalar yaptı da ondan sonra mı böyle yazdı? Çünkü onun ağzından konuştuğu hâlde şey diyor "Bana bir bitkiyi sordu, diğerlerini sormadı, bilemeyeceğimi düşündü herhalde" falan diyor. Bunu neden merak ettim? Demek istediğim şey, bu kişiyle bitkiler üzerine farklı bir çalışma yürüttü mü? Bunu sorarsan sevinirim. Yani belki yürüttü de biz bilmiyoruz çünkü sadece bu kitabını okudum ben şu an... Teşekkür ederim, bu kadar...

Renato Rosaldo: Evet, bir keresinde şöyle dediğini hatırlıyorum, dedi ki "Bitkiler hakkında bir sürü şey biliyorum. Misyonerler buraya geldiler, bana hiç soru sormadılar, bana bitkiler hakkında hiçbir şey sormadılar, ne bildiğim hakkında hiçbir fikirleri yoktu, ama şimdi sen soruyorsun." Birlikte ne yaptık, evet birlikte bir çalışma yaptık, orada botanik konusunda bir çalışma yaptık; çiçeği ve meyvesi olan pek çok bitki topladık ve bunları Manila'daki Ulusal Müzeye, botanik açıdan tanımlamak amacıyla gönderdik. Sonra Taru ile birlikte [bu çalışmalara] devam ettik. Onunla birlikte ormana gittim ve bitki topladım. Bana dedi ki "Benim hiçbir şey bilmediğimi düşünüyorsun." Aslında bu adam sosyal olarak (duyulamıyor) tam olarak nesi olduğundan emin değilim ama yürümekte zorluk çekiyordu, bir yaralanma veya hastalık yüzünden, tam olarak ne olduğundan emin değilim ancak akranları tarafından aptal biri olarak görülme onu üzüyordu. Sanırım, onun serserim bir yaşlı adam olduğunu düşünüyorlardı, hiçbir şey bilmediğini. Kendisi "Oysaki ben bitkilerle ilgili bir sürü şey biliyorum, vaktimi bu şekilde geçiriyorum." diyordu. Ben ise etnografi yapmanın ahlaki boyutundaydım, kısmen bizim için (duyulamıyor) olan şey, insanların ne bildiğini, ne hissettiğini, hangi konuda uzman olduğunu, neden bahsederken kendilerini iyi hissettiklerini bulmaktı. [Taru] ile konuşurken konu bitkilere geldiğinde hemen açılırdı, düşüncelerini açıkça ifade eder hâle gelirdi, bir nevi kendi kendine konuşmaya başladığı; böylece fark ettim ki ona soru sormam gereken konu buydu. Sonra uzun sohbetlerimiz oldu, araştırmalar yaptık ve farklı türlerde (duyulamıyor) aradık, bunlarla birlikte geldik ve Taru bunların ne zaman olduğunu, bitkilerin ne zaman olgunlaştığını biliyordu. Çiçekleri, en iyi şekilde büyümüş hâllerini, bunlar hakkındaki her şeyi biliyordu; o topluluk içinde gerçekten bir uzmandı. Aynı durumla, İlongotların tarihini yeniden bir araya getirmeye çalıştığım sırada tekrar karşılaştım ve bir soruyu (duyulamıyor) sorduğumdan (duyulamıyor) daha önce sormuş olmam gerektiğini fark ettim (duyulamıyor).

(İnternet bağlantısı bir süre kesintiye uğrar)

Serpil Aygün Cengiz: Ooo, Gülgün, [Renato] konuşuyor değil mi bu arada? Eyvah... Aaa, koptu mu?

Renato Rosaldo: (Tekrar bağlanır.) Çocukların doğma sırası, başka insanların çocuklarının doğma sırası gibi şeyleri hatırlıyorlar ve bunu mükemmel bir şekilde yapıyorlar. Bazen de hakkında hiçbir şey bilmedikleri bir köyün siyasi durumunu analiz ediyorlardı ve bu konuda berbatlardı. Ne var ki diğer insanların çocuklarının doğma sırası konusunda harikalar yaratıyorlardı. Bana bu kadar iyi bir hafıza bahşedilseydi, tarih [bölümünü] bitirebilirdim, değil mi? (Güler.) Yani bence, bir anlamda, bu çalışmalara devam ederken görevlerimizden biri, ne olduğunu pek de sıklıkla düşünmediğimiz, insanların (duyulamıyor) bölgesi veya alanının ne olduğunu ve hangi konuda kendilerini uzman olarak gördüklerini, hangi konuda kendilerini açıkça ifade edebildiklerini hissettiklerini keşfetmekti. Hepsi bu kadar değil; yerel bilgi, yerel uzmanlık türleri arasında bile iş bölümünden daha fazlası vardı ve bizim işimizin bir parçası da bunu ortaya çıkarmaktı. Bu da insanların kendilerini, mümkün olduğunca açık bir şekilde ifade etmelerine olanak tanıyacaktı. İşte, benim Taru ile hikayem bu. Aslında “Biliyor musun, birçok insan isimlerini bu çiçeklerden (duyulamıyor)” demişti ve tüm bu isimleri bilmekten gurur duyuyordu.

Evet, sorunuz için teşekkür ederim, bu güzel çevirileriniz için teşekkür ederim, buradaki nezaketiniz ve sabrınız için teşekkür ederim. Benim için bir zevkti, bir onurdu, teşekkür ederim.

Gülgün Şerefoğlu: A, teşekkürler!

Renato Rosaldo: Lütfen bunu tercüme edin.

Gülgün Şerefoğlu: Elbette ama tercümeden önce ayrılmak isteyebilirsiniz, öyle hissediyorum. Belki...

Renato Rosaldo: Ne isteyebilirim?

Gülgün Şerefoğlu: Belki ben tercüme etmeden önce ayrılmak istersiniz, bilmiyorum, öyle hissettim.

Renato Rosaldo: Evet, öyle yapayım, öyle yapayım... En sonda söylediğimi, size teşekkür ettiğimi, tercüme edeceksiniz, değil mi?

Gülgün Şerefoğlu: Ah, elbette! Elbette tercüme edeceğim.

Renato Rosaldo: Davetiniz için de teşekkür ederim. Çok keyif aldım. Teşekkürler!

Serpil Aygün Cengiz: Renato, belki şimdi, siz ayrılmadan önce, hep beraber bir ekran görüntüsü alabilir miyiz?

Renato Rosaldo: Olur, tabii, tabii.

Serpil Aygün Cengiz: Evet. Arkadaşlar... Tamam, dinleyicilere kameralarını açmalarını söyleyeceğim, olur mu? Arkadaşlar herkes kamerasını açabilir mi? Ama ekrana kaç kişi sığıyor bilmiyorum ama... Şimdi screenshot alacağız. Ne yazık ki ekranda herkes olamıyor. Ama şu katılımcılar [listesi] görünebilir en azından değil mi?

Gülgün Şerefoğlu: Evet, katılımcı listesi açık olabilir isterseniz, Hoca'm.

Serpil Aygün Cengiz: Renato, beni duyabiliyor musunuz?

Renato Rosaldo: Evet, duyabiliyorum.

Serpil Aygün Cengiz: Ekran görüntülerini aldım sanırım. Aldık değil mi arkadaşlar ekran görüntülerini? Herhalde aldık. Peki, siz ayrılmadan önce şiirlerinizden birini dinleyebilirsek çok mutlu oluruz. Şiirlerinizden birini dinleyebilir miyiz?

Renato Rosaldo: Birisi, şiirlerden birini mi okuyacak? (Bu kısımda sesler gecikmeli olarak iletildiği için bazı kısımlarda anlam karmaşası meydana gelmiştir)

Serpil Aygün Cengiz: Evet, lütfeeeeen!

Renato Rosaldo: Biliyor musunuz, şiirler yanımda değil. Bir bakayım...

Serpil Aygün Cengiz: A-aaa! Bir tane seçebilirim, ekranda bir tane...

Renato Rosaldo: Şiirler yanımda değil, üzgünüm.

Serpil Aygün Cengiz: Şiirlerinizi okuduk, benim en sevdiğim Silence.

Renato Rosaldo: A, evet, ben de Silence şiirini çok seviyorum... Teşekkür ederim!

Dinleyiciler: (Hep bir ağızdan) Teşekkürler, hoşça kalın!

Serpil Aygün Cengiz: Hi Professor Rosaldo, can you hear us?

Renato Rosaldo: Nicely see you now. I see you and hear you. (inaudible) clap it (clapping).

Serpil Aygün Cengiz: Oh, Mr. Rosaldo, welcome! We are honored to see you. I am really very very happy at the moment.

Renato Rosaldo: Thank you! (inaudible) I have sent you another e-mail but receive no reply. (inaudible) so as the e-mails are not working now, I will try again here.

Serpil Aygün Cengiz: Okay.

Renato Rosaldo: How are you?

Serpil Aygün Cengiz: Thank you very much, thank you. And you, how are you?

Renato Rosaldo: I am very good. I am in a log cabin in Canada. Sounds crazy (laughs). You can see the cabin behind me?

Serpil Aygün Cengiz: Yeah. Mr. Rosaldo, this is a great surprise for our participants now. Please let me say some words in Turkish for them.

Renato Rosaldo: Do, do, please do.

Serpil Aygün Cengiz: Everybody... Thank you [to Mr. Rosaldo]. Everybody, Renato Rosaldo is here. Please prepare your questions if you have anything to ask. But, Gülgün will be our interpreter. If you wish, you may ask in English but if you want to ask in Turkish, please have mercy on Gülgün, don't ask long questions (laughs).

Mr. Rosaldo, the moderator of our meeting is Gülgün Şerefoğlu. She is an excellent translator, excellent.

Renato Rosaldo: Excellent!

Serpil Aygün Cengiz: Okay.

Renato Rosaldo: She is a bit shy (laughs).

Serpil Aygün Cengiz: Yeah (laughs). She is not shy, she acts a little bit I think.

Renato Rosaldo: (inaudible) she is shy but she is (inaudible), huh? (laughs)

Serpil Aygün Cengiz: She will translate what is spoken here, for you and for us. Okay?

Renato Rosaldo: Wonderful.

Serpil Aygün Cengiz: Okay, thank you.

Serpil Aygün Cengiz: All right, everybody, does anybody have a question? If you don't, I would like to start with the first question directly, would you let me do it?

Ceren Kaynak İskit: Professor, you ask your question, then I will ask one, too.

Serpil Aygün Cengiz: Okay... Professor Rosaldo, the very first question is from me. I will ask the very first question.

Renato Rosaldo: Okay.

Serpil Aygün Cengiz: Okay... You describe the good ethnographers in your book. As far as I understand, for an ethnographer, it is important to be self-reflexive. Self-reflexivity is an important subject in your book, *The Day*...

Renato Rosaldo: Yes.

Serpil Aygün Cengiz: ... yes, in your book. So, my question is that how can an ethnographer get self-reflexive perspective through his/her education? [silence] Could you hear my question? [silence].

Colleagues, I asked how an ethnographer can become self-reflexive through his /her education.

Renato Rosaldo: Aww... Please ask your question again?

Serpil Aygün Cengiz: Okay. Erm... How can an ethnographer get a self-reflexive perspective through his/her education? [silence] Okay...

Renato Rosaldo: Woowww... (laughs)... Awww...

Serpil Aygün Cengiz: A big question (laughs).

Renato Rosaldo: Oh, I think that one of the things is, see, I don't do it for the sake of putting myself in the story. I put myself in to make much more clear what the subjects have to say because, for in a relationship and so (inaudible) except the thing to do to make an effort to portray your interlocutor, the other person you speaking with, and so that I feel that is that (inaudible) accurately as see other person because once you see who is speaking to whom, you get a much clearer picture of what they are saying the other person is saying. As far as training to do that, the main thing you need to do is to ethnography but apply it to yourself, right? And say "What did I have to say in this relationship?" What did you have (inaudible) and in my case I was trying to capture very peculiar thing. People were empathizing with me, they were sympathetic and that had everything to do with what they were saying. Does that help?

Serpil Aygün Cengiz: Now Gülgün will translate it into Turkish if you could wait a little... a few minutes.

Renato Rosaldo: Okay.

Serpil Aygün Cengiz: Okay, thank you.

Renato Rosaldo: Yes, I will wait (laughs). I am very good at relaxing.

Serpil Aygün Cengiz: Thank you.

Gülgün Şerefoğlu: (Interprets)

Serpil Aygün Cengiz: Okay, thank you.

Renato Rosaldo: Thank you.

Serpil Aygün Cengiz: Anyone else who wants to ask a question? (silence) Are there any other person, people, who wants to ask questions? Ceren?

Ceren Kaynak İskit: Yes, first of all welcome Mr. Rosaldo. Can you hear me?

Renato Rosaldo: Thank you. Please call me Renato. Yes I can.

Ceren Kaynak İskit: Oh, okay (laughs). Thank you, thank you very much.

Ceren Kaynak İskit: I would like you to ask a question about your poems actually. Because once I read your poems, I visualize everything that you wrote about the process, and, that's why... because my background I... I did my master's degree on cinematography and once I put everything together, with your pictures and etc. is there anyone offered you to make a film about your book?

Gülgün Şerefoğlu: Okay, can I translate the question first?

Renato Rosaldo: (Inaudible)

Serpil Aygün Cengiz: But... Erm... Renato, could you get the question? Could you hear the question?

Renato Rosaldo: I couldn't hear the end. It said something about my book... is anybody borrowed it or used in the class or anything like that? (laughs)

Ceren Kaynak İskit: No (laughs), no, actually I... because of my background, I did my master degree on cinematography and once I...

Renato Rosaldo: Yes...

Ceren Kaynak İskit: ... put your pictures and poems all together, I visualize very easily and once I read the poems and the story... Is there anyone offered you to make a film about your book. That's what I was going to ask you.

Renato Rosaldo: Awww... oooo... (laughs). Thank you. And that's a wonderful question. If they wanted to make The Day of the Shelly's Death a movie, huh? (laughs)

Renato Rosaldo: Nobody has offered to make a film of it but I will tell you that I have got a book after The Day of Shelly's Death, which is called The Chasers, about youth, a group of young people in high school about fifteen or sixteen years old. (inaudible) a group that is mixed Mexican American and (inaudible) in high school and somebody has asked if they could make a film (inaudible) offered to make a film. It is a book that came out more recently (inaudible) ethnographic poetry and so they offered to make a movie, but everything stopped because of the virus now, because of COVID-19.

(internet connection gets poor for a while)

(inaudible) so the movie, you know, with the movie it's very risky. Will they finish the movie, will they run out of money? You don't ever know. But at least somebody has offered to make a movie of that book, which, I say, called the Chasers, (inaudible) Duke University Press. It also had photographs and it is another experiment in this fusion of poetry and ethnography which I'm doing not in the abstract, because, I would because, I feel it a better way to communicate what's there so you can vision (inaudible) that's what I'm trying (inaudible) to rendering in poetry. Is that helpful?

Ceren Kaynak İskit: Thank you.

Renato Rosaldo: Does it answer your question?

Ceren Kaynak İskit: Thank you very much, thank you Renato.

Renato Rosaldo: Yes, thank you for (inaudible)

Serpil Aygün Cengiz: Now, one of you please translate it into Turkish?

Ceren Kaynak İskit: Gülgün, would you like to translate it? Sorry? (to Renato)

Renato Rosaldo: I will wait for the translation, right? (laughs)

Serpil Aygün Cengiz: Yes, please, please.

Ceren Kaynak İskit: Yes, please.

Gülgün Şerefoğlu: (interprets)

Nilüfer Nurgül Özdemir: I would like to ask a question, too.

Serpil Aygün Cengiz: Renato, a new question is coming! Are you there?

Renato Rosaldo: Okay, I am ready (laughs). I am all here, listening.

Nilüfer Nurgül Özdemir : Hi! Renato, hi, welcome!

Nilüfer Nurgül Özdemir : I would like to ask that, in fact, what does he think about the other studies on autoethnography and antropoesía and how does he currently consider anthropology and ethnography in this sense? It was an invaluable and path-breaking book for us, which ensured us to have a different view. We enjoyed it while reading, too, but how does he consider the current situation about these studies, in this field? Thank you.

Renato Rosaldo: I think that (inaudible) when I think of this mainly (inaudible) as where is it for instance (inaudible) Writing Culture put up a book that I was involved in long ago.

And Writing Culture was saying we need to think as part of our methodology, and part of, one of our research tools is the writing of ethnography and I think that at the time that book came out, Writing Culture came out, the people said you feel and then you write it up. And writing that up was not a problem; the problems were the tools that you used to gather the data and then writing up was a matter of common sense and was obvious how you do it. And I think our conviction at that time was it is not obvious how you write it up. There are better and worse ways to write it up. And then we need to pay attention methodologically and ethnographically to how you go with writing them up. So, ethnographic poetry is the continuation of that project while I am trying to spell out all a little bit, what involved in writing about another group of human beings. And, I think one of the things that when I shifted to writing its poetry, one of the things that was most important to me was that my question changed. So that if I was [writing] under more traditional mode my question is “What kind of Ilongot is this? What kind of Philippine tribes’ person is this?” and when I started (inaudible) in them in poetry, my question shifted to “What kind of human being is this? Would I like to introduce this person as a friend of mine? And if so, what would I tell them about the kind of person they were going to meet?” So that I wrote a series of poems about the Ilongots, about whom I do a great deal of ethnography and that found, when I wrote in this poems, that what I said about them changed. Here is an example: I had lived for three years, in the household of two people talk in (inaudible) and every day I lived there they fought. They were [best] fighters, I’d never seen somebody fight so much and so well as these two people. I said not (inaudible) because I was interested in their marriage system (inaudible) a local marriage and so on and so forth. That when I was asking “What kind of people are these?” the first thing I thought to say is “They fought every day”. In fact, one day they hit each other in the head (laughs) with a pot. That is amazing fighting and that was the first thing I wanted to say when I said “What was their relationship like? What kind of people were they?” So I found (inaudible) very important.

Serpil Aygün Cengiz: That was a very long answer. Gülgün, could you translate it into Turkish now, please?

Gülgün Şerefoğlu: Yes, of course, I will.

Renato Rosaldo: I love your translations because I think you said it is so much better than I have.

Gülgün Şerefoğlu: Oh no, not really, but I will try to do my best for you. Thank you.

Renato Rosaldo: Okay, thank you.

Gülgün Şerefoğlu: (interprets) I guess I can sum up (laughs). Thank you (to Renato). I think, one more question for you.

Renato Rosaldo: Yes. A new question?

Gülgün Şerefoğlu: Okay...

Serpil Aygün Cengiz: Are you tired? Can we go on with a new question, Renato?

Renato Rosaldo: Sure! You can ask.

Serpil Aygün Cengiz: Thank you! Okay, is there anyone who has a question? [Renato] says he can answer.

Ali Osman Aktaş: I would like to ask one. Do you get my voice, Gülgün?

Serpil Aygün Cengiz: Yes.

Gülgün Şerefoğlu: Yes, I am hearing you right now. I just have muted my microphone...

Ali Osman Aktaş: Hello, Mr. Rosaldo.

Let me ask my question in Turkish, and then my friend interprets it. How were your emotional reactions when you first met İlongots, even though you already knew they were headhunters and how did you feel? Thank you, have a nice day.

Renato Rosaldo: Well, I'd like to say I was the (inaudible) explorer in a pith helmet in a great colonial tradition, but I was not (laughs). I've heard that they were headhunters and I was afraid. How would you all felt? (laughs) I thought they were headhunters, does that mean I'm not a target? Does that mean they will not go after me? And I had none of the language neither did Michelle. That we had another language, we couldn't speak. I spoke İlongot as badly as I speak Turkish (laughs). And it was embarrassing, just as it is embarrassing not to speak Turkish, I wish I could. What we did was, I was very apprehensive, I was worried, I was frightened. And it was hard to be in their house, that we were living in their house and we couldn't understand the words being said around us, alright? We didn't know like "Mmm, these are great targets" or what were they saying, right? And what we did was, a kind of we worked little by the little, word by word like (pointing his nose and then eyes), you know (pointing his nose again and saying the word for nose in İlongot) and then they were (pointing his ears and eyes) pointing. Then we asked "Please tell us a story", then we would write it as best we could, and so, gradually through that process we became much less afraid because we could understand. We could speak to them and we realized we were not targets. It was not going to happen, but, it was a long and difficult process with a lot of fear. There was a lot of fear right at the beginning. A part of it was fear like, you can imagine, you go to place you hear the people who are there headhunters. You don't know if they're going to hunt your head or somebody else's head or maybe they don't do it anymore. Maybe it's they've decided it was a bad idea after all, you don't know. And when you can't understand anything, then it's all up to your fantasies and your fears. And then they get a bit out of hand. But it was not easy. I think that's the short answer to your question: it was not easy (laughs).

Audience: (laughs)

Gülgün Şerefoğlu: Thank you, thank you so much. The question was already in Turkish, I'll tell the answer right now. (interprets)

Renato Rosaldo: Thank you, thank you (laughs and applauds).

Serpil Aygün Cengiz: She is excellent really. She translates very good, really.

Renato Rosaldo: You know what? I enjoy listen to what she says better than what I say (laughs).

Audience: (all laughing)

Gülgün Şerefoğlu: And I guess right now we have a few more questions coming from the colleagues, and the audience...

Renato Rosaldo: Okay.

Gülgün Şerefoğlu: ... but I do not know if it would be suitable for you; you have time or ...?

Renato Rosaldo: Yes, I will do it. I will be happy (laughs).

Gülgün Şerefoğlu: Aaa, okay! I will check because some of them are writing through the chat panel. So, I am checking it quickly... I am checking, maybe it will be a couple of seconds for you to rest (laughs).

Renato Rosaldo: Okay (laughs) (pretends to sleep)

Gülgün Şerefoğlu: Okay. One more question about cinematography and films.

Renato Rosaldo: Okay.

Gülgün Şerefoğlu: One of our colleagues is asking if you were using video camera together with your camera in your field work and if you record everything, then make it as a film, edit it as a film, how would you name it? Would it be a documentary or ethnographic film? What would be the name, what would be the category for this?

Renato Rosaldo: Well, the answer is with The Day of Shelly's Death I have no film, and in fact since you read the book that in the first days of research we barely been to two minutes, and so that's why we the book is really about what I call the "scaffolding", the things that you do to put up the building over an ethnography, that took the first people you meet and you're quite sure, for example, I'm quite sure was the priest to help this out that I was not going to do an ethnography of the priest, I was going to do an ethnography of the Ifugao people. So the priest was in my experience, in my field notes, in in my ethnography, somebody who allowed me to meet and do the ethnography of Ifugaos but he was not the subject of the ethnography.

And so, we had decided not to even take photographs in the very beginning, the first days. The idea was to wait until we're more and more comfortable. And before we did still photographs, at that time the equipment to do video was too bulky, too heavy, too difficult to use in the field and we might have done it later. I would love to have done it but we would have to have the confidence of the people and know what we were taking pictures of. However, in the case of the book *The Chasers* that I spoke about, which was about my high school friends, people I have known for over sixteen years, I did the video. My brother is a videographer and he took video of all the interviews, but then I was doing interviews with them and then he did video, and then my next step was to get transcripts of the videos, you know, was out of that I created the ethnographic poetry, right? They were based on transcripts of oral interviews that were videotaped. And when I inquired about making a movie based on these interviews, the ethnographic film people said this is not high enough quality; the lightings not good enough, the sounds not good enough. So, they said it would look like home movies and I discussed whether we could make a film of it and they started saying "Well, here is what you have to do". And I realized it was more than I knew how to do, so, I did not put. But I was thinking of doing that and then somebody came along and said they wanted to do a narrative film. So, it would be a narrative film and it would not be called an ethnographic film because these would be professional filmmakers, they had another idea. But I would have loved to make an ethnographic film using videotaped interviews I've done, and then also going with them, for example, to look at the house where they grew up and interviewing them there. I had a whole idea what I might do, but I decided that, because of what I was able to do, that the best thing to do was do a book for each of the eleven under members group would speak in their own voice. Now this was very challenging. The challenge was that I was taking their videotaped interviews, what they said orally then I was translating them into something written. And you think of the written text that I had that would be something like standard interview written up and rendered as spoken word, as rich spoken word rendered as written word; so, you think of the work of Dennis Tedlock and other people who thought a lot about how to do this. And it was a huge test of me as an ethnographer where I was quite worried because I was afraid that one of them would say "That is not my voice", "I never would have said that", "I do not put it that way" they would say "You did not get it right". And fortunately they said I did get it right, and they're very pleased with the book, and very proud of it. But I felt like it took all the skills that I have built up in doing ethnography to do that, in the skill built up in writing poetry to render the words accurately. Because, for me, that was a test that my being accurate, and my being true to their speech, to their voice. Then I felt that was the ultimate test of an ethnographer and a poet.

Gülgün Şerefoğlu: Thank you, thank you so much.

Renato Rosaldo: Thank you. Now you had a few words, I can lean back, right?

Gülgün Şerefoğlu: Yes, another short break for you again (laughs)

Renato Rosaldo: Thank you (laughs)

Gülgün Şerefoğlu: (interprets)

Serpil Aygün Cengiz: Renato, here, there are some questions here about the emotions and the anthropology.

Renato Rosaldo: Okay.

Serpil Aygün Cengiz: What do you think about this subject? What is the place of emotions in anthropology for you? And can I add my own question? (laughs)

Renato Rosaldo: Yes, please...

Serpil Aygün Cengiz: All the people here, most of the audience here are the members of folklore departments, as students or as academicians. So I would like to hear from you really, do you see a difference between folklore studies and anthropology?

Renato Rosaldo: Oh, good question! (laughs) I think... I know many folklorists who I can't distinguish from anthropologists; they do exactly what we do, so I think, one of the places that I have seen a big difference is Américo Paredes, who you know from Austin Texas, is a folklorist and he did a critique of what ethnographers have done and what he said was, he gave many examples that to me were very convincing and he said well what they've done is they've taken a bit of folklore that is a story that circulates in the community, and may or may not be true but it's true that it does circulate, that the story is told, and it's not old thing in anthropology. It is true that he said the following, but so it is true that he said these words, but whether his words are true or not I do not know; that is a separate question, right? So, he said that what ethnographers would do is they would go into a community and they would tell of their folklore as if it was something that actually happened to somebody, and the intention of it was, in fact, to tell a good story. And then they didn't, careful listeners thought if it was true or not, they thought they probably didn't, right? So they would tell a story about what germs were like, what cause disease alright, they said germs look like this and that and the other, then the full clause to come along and say with Texas story, they tell all over the southern Valley of South Texas. It is (inaudible) bit of folklore, it's not what happened to him yesterday, it's not what he actually believes about the disease and germ, it's the story that they tell, and it should be studied as such and you worry about, you think about the form of the story and so on. And that it seemed that was the wonderful place where ethnography and folklore intersected in a very productive way that the folklore allowed you to say "Wait, he is not trying to tell you what happened to him yesterday or what he thought a week ago or what he thinks today. He is trying to tell you a story that will entertain you, that you will enjoy, it will give you pleasure." And, so, there is a kind of category mistake thinking this is the real truth about their theory of disease and it's not. It is an amusing story and should be studied alongside others such stories and compared to other comparable stories, and not be thought to be an accurate ethnography. Hope that is good. I am referring here to a specific article by Paredes, okay? There was something about emotion, do I still believe in emotions, wasn't it? (laughs)

Serpil Aygün Cengiz: No, the place of the emotions in the anthropology work... (laughs)

Renato Rosaldo: (laughs) Yes... I believe that what I said long ago, unfortunately, still rather true that terribly, [an] ethnographer was to erase the emotions to get a flat version of the truth that wasn't inflected by strong feeling. And I still think it's crucial to put strong feeling, emotion, into the work of ethnography that notice for the subject is crying or deeply touched or angry or indifferent or broader. But what is this strength of feeling that goes with its part and parcel of what they are saying, right? And I believe that should be quite something that should not be dropped out. And I feel I think the exact one example I gave you was, in writing was, about how people are very shy in a social situation about bargains, rather isn't about talking to the chief mourners. And I have found that was chief mourners, as long as somebody has a relationship with them, not bargaining complete stranger. That is they have a relation with them and they ask this question and really mean it: "How are you?" Then cool to say, "How are you?" but then they don't begin to say exactly how they are; they are not shy about it, they are willing to say this, they have very good idea of how they feel, of how they are, and, that simple question if the person does not want to say they will say "Ah, should I have nothing to say, I cannot tell you." "This is worst thing I have, come back in a month and I'll talk to you" (laughs). But they, people, will be willing to speak and they should not worry if they're crying as they speak, it's not going to destroy them, nobody has been washed away by tears and so they really need to open to what strong feelings actually are and tear them accurately, and be very present is speaking to them. So, I think that it is really urgently part of our business to supply the feeling tone of what somebody is saying to include in our descriptions, in our accounts. So, I feel that's as urgent as it ever was, right? And you know all the things about COVID. How are people like in the winter, spending their days? You know the Southern people were having a terrible time then. A two-year-old, [they] take care of them now there full time, and they can't give any help and it is a terrible burden. Other people are dealing with children who are older or maybe have no children that they are caring for and they may be having very different experience. But we need to record that and recover the quality of life as they were spending it in quarantine. However, I know that I noticed in quarantine I would suddenly start sobbing and say "What? Who am I crying?" Not myself of course, it is grief, I am crying because so many people are dying, because so many people are sick, and I even know that I am not, I am healthy, I am well, I am crying for what is all around me, that saturated environment, and somehow, once I realized that because I would start sobbing and I would get very angry, and I know all this is grief, and now I know what, so I think that's part of what we have to do.

Serpil Aygün Cengiz: Thank you...

Gülgün Şerefoğlu: Thank you (interprets)

Serpil Aygün Cengiz: One of my colleagues asks another question to you. He asks that question "If you had the opportunity to do your field research in Philippines again, after forty years, what do you think was missing in that period would have been considered, except for the loss of being in that period of course?"

Renato Rosaldo: That is a great question, if you could go back... Ah, I think it would be very hard to go back. The reason is I'm not as young as I was then, and it was very strenuous, you know, we walked to the backpack across trails in the rainforest, I was eating unfamiliar food, I was getting sick, and I do not think I would be able to do it. But I would have to do, find some other way to do the field work that is less demanding than what I did before. I would hope that I could maybe find another way of getting food or maybe another way of... because I was eating what they were eating. I think I wouldn't have to change my weight (laughs) and I could not go with the men to hunt, now I don't think, it's too demanding. I think that the thing I would do is that before I went, I would work with tapes and try to get the language up, get the language skills better and I might, for all I know, I might be able to do better. I think what I would do is the way I did with studying Latin in high school. I would transcribe tapes and then translate them every day we read Caesar's Gallic Wars, just serious military exploits, right? And, but just take a chunk of text and we transcribed and written up, then I would write them again in Ilongot, and then I would translate them that evening or the next day. And I would do that every day for a long period, so I would do special preparation on the language. I would try very hard to take care of my health, which I took would be the main risk. And I think that what I would want to do (inaudible) explore the relations with non-Ilongots, with missionaries, with police and lowlanders, with mayors, with officials who came through. I've gotta work much more with settlers who moved into the area, and so I think as I was doing the Ilongot ethnography I was trying, I was unwittingly creating the fiction of a neatly bounded tribe, right? Which had a lot to it when they all spoke the same language, they all interacted, but I would see this more poorest, more interpenetrated by settlers and by lowlanders and by other people, and they would make much more of an effort to fill that out. One of the reasons I did not worked practical but I don't, I think I could have gone past it the practical reason was I was working so hard with Ilongots, I could not go Ilocano, Ifugao, other languages that were around. But I could have worked through translators, look how good this is going here, and sorry I could have made more of an effort to cross those boundaries and I would like to do that. I think I would suggest what sources of change were in the (inaudible) that what I would do, their inner world. So, the interrelatedness with other hoops and, you know, how they were affected by hydroelectric projects, by gold mine nearby, various of these things.

Gülgün Şerefoğlu: (interprets) I guess I summed up, right? I hope I am not skipping anything.

Renato Rosaldo: (laughs)

Serpil Aygün Cengiz: No, she doesn't really, she translated wonderfully. Now we have, I think, the very last question.

Renato Rosaldo: Last question? Perfect timing! After another question, I will run out of gas (laughs). Perfect, let's hear it.

Serpil Aygün Cengiz: Yes, İlteriş, can you ask your question?

İlteriş Yıldırım: Of course, Professor. Hello Professor Renato, welcome, thank you for joining us.

Renato Rosaldo: Hello! Thank you.

İlteriş Yıldırım: But I will ask in Turkish... There is a character named Taru, I will ask a question about him. About this, I mean while writing this poem, did Renato...

Gülgün Şerefoğlu: Sorry dear İlteriş, which character was it?

İlteriş Yıldırım: Taru, with a T for Tokyo... I suppose they did a research with plants or [Renato] already tells this with [Taru's] words. He says that, with Taru's words, "Renato asked me about a plant. I know everything about plants, I know where they grow up, their areas of use. My mom taught me such things". And then, he says that "Renato did not ask about the others, I guess he did not know what the names of them were". As he wrote these, the poems, after twenty-eight years, did he learn some things about ecology or, you know, botanic all through these years and then he wrote this part in the way it is or did he know in the first place that Taru was a really knowledgeable person about the plants? I would like to ask this. I mean, if he knew Taru was that much knowledgeable, and he wrote so as to reflect his characteristic, to wrap himself up in Taru's state of mind or, otherwise, he read different things about the plants all through this time and then write it in this way? Because, even when he is telling what Taru was saying, he says that "Renato asked me about a plant, but not about the others, I suppose he thought that I did not know about them". Why am I curious about it? What I mean is that if [Renato] conducted different studies on plants with this person? I would be so glad if you could ask this (directed to Gülgün). You know, maybe he did conduct but we don't know, because I read only this book of his for now... Thank you, that's all...

Renato Rosaldo: Yes, he once said to me that I remember, he said, you know "I have all this knowledge of plants, and the missionaries came here, they never asked me, they never asked me about plants and they had no idea what I know, and this is now you're asking me." And what we did, yes we did a study, a botanical study there and collected many plants with flower and fruit to send them to the National Museum in Manila to get them identified botanically. And so, we followed up with him and, you know, I would call with him into the forest and collect plants, and he said "You thought I know nothing", and in fact socially this man (inaudible), I'm not sure of exactly what he had but he had trouble walking around, because of some injury or disease, I'm not sure for what it was. But he was sorry he was seen as a kind of a fool by his peers. I thought [that] they thought he is a silly old man, he doesn't know anything. He says "But I know all this stuff about plants, that's how I spend my time." And to me, I was at moral of doing ethnography part of that is (inaudible) for us is to find out what people know, what they feel, expert at, what they feel comfortable speaking about and he was, once we got on the topic of plants, he just blossomed, he became very articulate, he became kind of fell into himself and I realized that's what I should have been asking him about.

And then we had long conversations, we do explorations and look for different species (inaudible) what we came with them and he knew when they were done, when the plants were done. Flower, for they grew best, he know all about them, he was really the expert in that community. And I found the same thing when I was trying to reconstruct the history of the Ilongots, and found that I should have asked a question much earlier than (inaudible) I ask (inaudible)...

[internet connection is lost for a while]

Serpil Aygün Cengiz: Oww, Gülgün, [Renato] is still talking, isn't he? Oh no! Is he disconnected?

Renato Rosaldo: (re-connects) (inaudible) they remember things like the birth order of children, of other people's children and they were wonderfully doing that and sometimes, to analyze the politics of a village they didn't know a thing, they were terrible. But the birth order of other people's children, they had it all down. Once I asked to have a good memory, I was able to complete the History, right? (laughs) So I think, in a way, one of our tasks in the way don't we rarely think what is to discover what people's zone or area (inaudible) are, and what they really feel expert to, where they feel articulate. And it's not everything, there is more than the division of labor almost between forms of local knowledge, local expertise; and part of our job is to uncover that and they get people to be as articulate as they can be. So, that's my story with Taru. He in fact said, "You know, a lot of people (inaudible) their names for all these plants" and he was very proud that he knew the names.

So, thank you for your question, and thank you for your beautiful translations and thank you for your kind and patient to be here. It's my pleasure, my honor, thank you.

Gülgün Şerefoğlu: Oh, thank you!

Renato Rosaldo: Please, translate this.

Gülgün Şerefoğlu: Okay, but before translation you wanna leave, I feel like. And, may be...

Renato Rosaldo: I wanna what?

Gülgün Şerefoğlu: Maybe you would like to leave before I will translate, I don't know, I feel like this.

Renato Rosaldo: Okay, I'll do that, I'll do that... And you will translate what I said at the end, my thank to you, yes?

Gülgün Şerefoğlu: Oh, of course! Of course, I will translate.

Renato Rosaldo: And thanks for the invitation. I've enjoyed this very much. Thank you!

Serpil Aygün Cengiz: Renato, maybe before you are leaving now, can we get a screenshot all together?

Renato Rosaldo: Okay, yes, yes.

Serpil Aygün Cengiz: Yes. Everybody... Okay, I will tell the audience to open their cameras, okay? Colleagues, can you all turn your cameras on? I don't know how many people will fit into the screen but... Now, we will take a screenshot. Unfortunately, all of us will not be able to be seen on the screen. But these participants [list] can be seen at least, right?

Gülgün Şerefoğlu: Yes, the participants' list can be seen if you wish, Professor.

Serpil Aygün Cengiz: Renato, can you hear me?

Renato Rosaldo: Yes, I can hear you.

Serpil Aygün Cengiz: I took the screenshots I guess. We have taken the screenshots, colleagues, haven't we? Okay, before you are leaving, we will be very happy if we listen to one of your poems. Could we listen to one of your poems?

Renato Rosaldo: Is somebody going to read one? (in this part the sounds are delivered with delay, so there is some confusion in the following parts)

Serpil Aygün Cengiz: Yes, pleaseeee?

Renato Rosaldo: You know what, I don't have the poems here. Let me see...

Serpil Aygün Cengiz: Ooooh! I can pick one, one on the screen...

Renato Rosaldo: I don't have the poems here, I am sorry.

Serpil Aygün Cengiz: We read your poems, my favorite is Silence...

Renato Rosaldo: Oh, yeah I like the Silence very much...Thank you!

Audience: (all together) Thank you, bye!